

תּוֹשַׁח
CHEŠVAN
KISLEV
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Gustav Klimt: Portrét *Fritzy Riedlerové*, olej na plátně, 1906.
(K článku na stranách 10–11, 18.)

PAMÁTNÍK V TRHOVÉ KAMENICI

V Trhové Kamenici a blízkém okolí žilo několik desítek Židů. V prosinci 1942 byli deportováni do Terezína, pak do dalších táborů. Po válce se vrátili jen dva rodáci. Z těch, kterým se podařilo odejít včas do zahraničí, vstoupili někteří do RAF. V Trhové Kamenici si své rodáky, oběti holokaustu i bojovníky RAF, připomněli 2. září odhalením památníku na Raisově náměstí.

O vybudování památníku se zasloužil vysokoškolský student Filip Procházka; akce se konala za přispění Nadačního fondu obětím holokaustu, Pardubického kraje a Statutárního města Kladna i dalších dobrých lidí v Trhové Kamenici, přátel pana Procházky i jeho blízkých. V místním muzeu byla otevřena výstava, kde se na panelech z Památníku Terezín veřejnost může seznámit s holokaustem českých Židů a v další místnosti jsou velice působivé informace o historii místních Židů s četnými fotografiemi, ve vitrinách se nalézají předměty z vybavení letců RAF.

Na slavnost přišla spousta místních, přijeli i příbuzní dvou bývalých vojáků RAF, svou návštěvou poctil slavnost zemský rabín Karol Sidon, slavnostní ráz dodali vojáci Čestné stráže Armády ČR a nad hlavami účastníků proletěly stíhačky z blízkého letiště v Čáslavi.

Slavnost pokračovala vzpomínáním na židovském hřbitově v blízkém Dřevíkově. Hřbitov je udržován nadšením dobrovolníků již od roku 1972, hezky o tom promluvil zakladatel skanzenu Veselý Kopec v Hlinsku pan Luděk Štěpán.

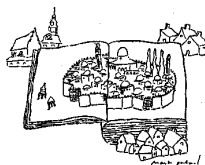
Do typického zdejšího podnikání, výroby sítěk na vlasy, byli zapojeni i někteří místní Židé. Výroba znamenala významný přívůdek pro místní ženy v zimních měsících. Dnes je tato ruční práce už dávno minulostí. Vzpomínka na židovské obyvatele a jejich úlohu nejen v tomto odvětví však v Trhové Kamenici zapomenuta není.

J. Fleischmanová

KONFERENCE PRAŽSKÉHO CENTRA ŽIDOVSKÝCH STUDIÍ

V lednu roku 2012 založila Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze nové centrum pro studium židovských dějin a kultury – Pražské centrum židovských studií. Cílem centra je napomoci ustavení a rozvoji židovských studií tak, aby podobně jako v zahraničí nepokrývala pouze studium jazyka, ale celý komplex obecných, kulturních a společenských dějin a literatury. První výroční konference, která se koná ve dnech **18. až 21. října**, se pokusí ukázat možnosti židovských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy,

AKTUALITY

ale také na jiných akademických institucích v ČR.

Konference je koncipována jako tematicky otevřená, soustřeďující se na starší i novější období židovských dějin ve střední a východní Evropě. Obsahová rozrůzněnost příspěvků, pojednávajících o vybraných tématech z obecně-historického, kulturně-historického, literárně-vědného, religionistického a antropologického hlediska, si klade za cíl představit židovská studia v jejich současné podobě jakožto komplexní obor, studující historické i současné otázky židovského lidu a judaismu z multidisciplinární perspektivy. Blíže informace o programu získáte u paní M. Zoufalé (pcjs@ff.cuni.cz). *mz*

DNY ŽIDOVSKÉ KULTURY OLOMOUC 2012

Tématem pátého ročníku Dnů židovské kultury Olomouc je téma Češi a antisemitismus. Divadlo hudby Olomouc, Muzeum umění Olomouc, Židovská obec Olomouc a Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových Univerzity Palackého si vás dovoluují pozvat na slavnostní zahájení v úterý 16. října 2012. Součástí zahajovacího dne bude talkshow Davida Hrbka s velvyslancem USA Normanem Eisenem. V rámci festivalu bude 21. října uvedeno divadelní představení hry Rastislava Balla TISO v provedení Divadla Aréna z Bratislavy. V titulní roli vystoupí Marián Labuda. Na programu jsou dále přednášky, koncerty, filmové projekce a výstavy. Podrobné informace najdete na www.fzo.cz. *red*

POD HVĚZDOU DAVIDOVOU

Státní okresní archiv Pardubice připravil ve svých prostorách na Bělobranském náměstí výstavu, která u příležitosti 70. výročí pardubických transportů židovského obyvatelstva do Terezína připomene historii židovského osídlení na Pardubicku od 16. století do současnosti.

Prostřednictvím archiválií a exponátů zapůjčených z mnoha archivů, muzeí i dal-

ších institucí seznámí autoři výstavy veřejnost s doklady o přítomnosti prvních Židů na pardubickém panství, představí jejich náboženství, bydlení a způsob obživy, ale připomenou i tragický osud židovských obyvatel v období druhé světové války. Své vzpomínky, příběhy, fotografie, osobní dokumenty i předměty poskytl lidé, kteří perzekuce a následně deportace do koncentračních a vyhlazovacích táborů přežili. Výstava se bude věnovat také době poválečné a dochovaným hmotným památkám připomínajícím židovskou komunitu – budovy, hřbitovy, továrny, pomníky.

Výstava bude otevřena ve dnech 11. 10. – 9. 12. 2012, a to v pondělí–pátek od 10 do 18 hodin, v sobotu, neděli a ve svátek od 14 do 18 hodin.

Doprovodným programem výstavy bude středeční cyklus přednášek, které se uskuteční v prostorách Badatelny Státního okresního archivu v Pardubicích na Bělobranském nám. 1 a to vždy od 18 hodin. Pouze první akce v rámci tohoto cyklu – komentovaná prohlídka židovského hřbitova v Pardubicích – začne 24. 10. již v 16 hodin, sraz pro zájemce bude přímo u židovského hřbitova (vedle areálu městských hřbitovů).

Program přednášek: 31. 10. *Židé v zrcadle staletí*; 7. 11. *Svobodné století? Podnikání pardubických Židů v letech 1848–1938*; 14. 11. *Vlak smrti, průjezd vězeňského transportu Přelouč v lednu 1945*; 21. 11. *Předčasně dospělí, holokaust očima přeživších z pardubického transportu*; 28. 11. *Příběh pardubických tór*. *pb*

OBSAH

- Židé a muslimové společně* **3, 15**
Sidry na tento měsíc **4–5**
Teorie a praxe
rozhovor s velitelem elitní jednotky a politikem Doronem Avitalem **6–7, 15**
Anina Korati: Zápisky o alija bet **8–9**
Židovští mecenáši Gustava Klimta I. **10–11, 18**
O slovinském Jeruzalemu, židovském Zámurí a střední Evropě **12–13**
Logika v akci,
úryvek z knihy D. Avitala **16**
Alexander Zemlinsky **16**
O českém vydání raných próz
Philipa Rotha **17, 20**
Kalendárium **18**
Izrael: Červená čára místo zelené **19**
Vodička špiónem... a další události /výběr z českého tisku/ **20**
Kulturní pořady **21**
Zprávy, inzerce **22**
Zprávy z obcí **24**
Zprávy ze světa **24**

Byla to snad opravdu historická událost. Do Paříže se koncem letošního léta sjelo na společnou konferenci několik desítek islámských duchovních a stejný počet rabínů z celé Evropy i ze světa, aby diskutovali o vzájemných vztazích. Bylo to již čtvrté zasedání v tomto „formátu“, nicméně nyní obzvláště význačné a důležité vzhledem k mezinárodní politické situaci, která vidí zdroje konfliktů často v nenávisti mezi náboženskými společenstvími. Jak je to ale doopravdy, existuje mezi islámem a judaismem tak hluboký příkop, který by zavdával příčinu k nenávisti, vedoucí až k teroristickým činům, jakých jsme byli svědky například nedávno v Toulouse?

KVÍČALÍ PAŠTIKY

Duchovní obou směrů – a nebyli zde jen oni, konference byla otevřena i pro další představitele židovských a islámských organizací – byli skutečně zastoupeni paritně. S patřičným odstupem to lze ale také chápat i ve smyslu oblíbené Poláčkovy anekdoty o tom, jak Khon začal prodávat kvíčalí pašтики. „A kolik za to chtěj?“ zajímá se Roubiček. „Čtyři koruny,“ zní odpověď. „Ale to tam určitě míchaj koňský maso.“ „No to jo, ale je to tak půl napůl, jedna kvíčala, jeden kůň...“

Odhaduje se, že dnes žije ve světě asi 14 milionů Židů. Muslimů je 1,4 miliardy. Matematické vidění však v této situaci neobstojí, dalo by se dokonce namítat, že takto byli Židé na konferenci zastoupeni disproporčně. Jde však o něco jiného – většina zúčastněných se shodla na tom, že konflikty současného světa nemohou mít základ v náboženství. V mnohém je islám judaismu dokonce bližší než křesťanství, a na to se zapomíná. Jde tedy jen o politiku, a to na všech možných úrovních.

KONFLIKT

„Mezi islámem a judaismem neexistuje žádný konflikt,“ řekl v úvodu jeden z pořadatelů shromáždění, nám dobře známý americký rabín Marc Schneier (jeho otec, rabín Arthur Schneier, podporoval českou židovskou komunitu ještě v dobách disentu, Marc se u nás angažoval v mnoha dalších projektech, např. při instalaci vysvětlujících desek u kříže na Karlově mostě). Marc je zakladatelem a hlavním organizátorem Nadace pro etnické porozumění, která stála již za prvními třemi setkáními muslimských a židovských lídrů, která se konala poprvé v roce 2009 v New Yorku a Washingtonu a poté dvakrát v Bruselu.

Marc však ještě dodal: „Ale existuje jiný konflikt – mezi těmi, kteří věří v toleranci a porozumění, a těmi, kteří chtějí ničit životy.“ Tím asi nejlépe vyjádřil mínění většiny zúčastněných, a jak se zdá, nejen jich.

Čas a místo konference nebyly vybrány náhodně. O tragickém útoku na školu v Toulouse jsme se již zmínili. Francie se však s nárůstem extremistických činů, jejichž záminkou je islám, potýká delší dobu. Není sama, ostatní evropské státy, kde se usadila velká muslimská komunita, nezůstávají v poslední době pozadu. Kon-

ozýváte?“ otázal se s výčitkou svých islámských kolegů.

Jeho slova druhý den potvrdil i Harald Weill, vrchní rabín Toulouse, který řekl, že byl šokován třikrát – poprvé, když se dozvěděl, co se vlastně ve škole stalo, podruhé, když se dozvěděl, že útočníkem byl muslim, a potřetí, když nikdo z místní muslimské komunity vraždy oficiálně neodsoudil. Pokud je nám známo, nestalo se tak ani po této otevřené výzvě. Ostatně není zcela jisté, zda islámská média vůbec referovala o konferenci jako takové.

Podle Stephana Kramera, výkonného tajemníka Ústřední rady Židů v Německu, by měli imámové daleko razantněji vystupovat proti projevům antisemitismu, jako například nyní při událostech

v Berlíně. „Na druhou stranu,“ dodal Stephan, „nezavírejme oči před tím, že existuje antiislamismus mezi Židy. Viděli jsme to například nedávno v Izraeli, když byl jeden Palestinec zbit židovskými mladíky. Tenhle incident jsme my, tedy Ústřední rada, důrazně veřejně odsoudili.“

POZITIVNÍ PŘÍKLADY

Ale zazněly i jiné příklady. Fiyaz Mughal z Velké Británie představil publikaci, která přibližuje osudy Židů, které během šoa zachránili muslimové. Upozornil také na fakt, že opravdová bitva se nyní odehrává na internetu, kde se radikální muslimská uskupení snaží vyvolávat antisemitské nálady mezi muslimy.

„Židé a muslimové sdílí stejné hodnoty a stejná protivenství, jsme často napadáni stejnými lidmi – antisemity a rasisty. Nesmíme se s tím ale smířit, musíme upozornit evropské politiky, že od nich očekáváme ochranu, tak jako všichni ostatní Evropané a občané demokratické společnosti,“ prohlásil Senaid Koblica, předseda Islámské rady v Norsku, sám původem z Bosny.

Rabín Michel Serfaty a Šeherezáda Zerouala seznámili konferenci se svým projektem židovsko-muslimského přátelství, který probíhá na lokální úrovni ve francouzských městech, kde se obě komunity navzájem navštěvují a poznávají.

Musa Diaw Al Hassan, koordinátor islámských studií na Univerzitě v Osnabrücku, představil program, který pomáhá imámům analyzovat informace ze sociálních sítí, zejména z YouTube. Objevují se tam totiž kázání salafistů, kteří jsou známí svými radikálními názory.

(pokračování na str. 15)

ŽIDÉ A MUSLIMOVÉ SPOLEČNĚ Konference v Paříži

ference se konala jen několik dnů poté, co byl v Berlíně – údajně v jednom z nejvíce tolerantních měst světa – napaden arabskými výrostky rabín Daniel Alter před zraky jeho šestileté dcery. Skandální čin okamžitě odsoudili všichni političtí představitelé, ale ještě v den konání konference přišla z Berlína zpráva o dalším útoku, tentokrát směřovaným vůči začátkům židovské školy. Naštěstí šlo v tomto případě „jen“ o urážky a nikdo nebyl zraněn.

OTEVŘENÁ RÁNA

„Život v Evropě se po takových incidentech vždy vrátí do starých kolejí,“ prohlásil na konferenci prezident Evropského židovského kongresu Moše Kantor, „ale pro židovskou komunitu to neplatí. Po vraždách v Toulouse zůstává na naší psychice otevřená rána, která se každým dalším útokem jen prohlubuje, a dokud neuvidíme jasnou a konkrétní odezvu příslušných institucí, nemůže se začít hojit.“

Evropský židovský kongres byl dalším pořadatelem dvoudenního jednání, stejně jako Velká pařížská mešita. Její rektor, Dalil Boubaker, zdůraznil při svém zahajovacím vystoupení v sále slavné pařížské radnice (Hôtel de Ville), že „Svatý Korán hluboce respektuje všechna abrahamovská náboženství“, a vyzval účastníky konference k tomu, aby proti rasismu a xenofobii v Evropě začali bojovat společně.

„Když byli napadáni muslimové v Americe, byl jsem to já, kdo pomohl zorganizovat protestní pochod a šel jsem v první řadě,“ prohlásil Marc Schneier. „Evropští židé se postavili na stranu muslimů, když se začaly zakazovat stavby minaretů. Když jsou nyní v Evropě napadáni Židé, jako teď v Berlíně, kde jste vy? Proč se ne-

BEREŠIT (1M 1,1–6,8)

V naší sidře čteme o Kainovi, jehož jméno je odvozeno od hebrejského slova, které znamená materiální zisk (viz 1M 4,1), a o Abelovi/Hevelovi, jehož jméno znamená páru, která se objeví, když člověk vydechne v chladném vzduchu. Je nám řečeno, že Hevel je pastýř a Kain zemědělec.

Němečtí učenci v 19. století tvrdili, že pastýř – který se stará o život domácích zvířat a má spoustu času na přemýšlení a koncentraci na lidová vyprávění – představuje rozvoj kultury. To Kain jako zemědělec, který dře do úmoru na poli, aby získal potravu, reprezentuje úsilí o technologický pokrok, známý pod pojmem civilizace.

Snad to byly právě tyto dva odlišné životní náhledy, které definovaly oba bratry a vedly k tomu, že jeden zabil druhého. Samo jméno Hevel se stalo výrazem pro „dech“, což dosvědčuje zdánlivou pomíjivost jeho pobytu na zemi.

Nicméně za sedm generací má Kain přímého potomka jménem Javal (narodil se Lemechovi a Adě), jenž byl „předkem všech kočovníků se stany a stádem“ (1M 4,20). Jména Javal a Hevel jsou si tak podobná, že čtenáře napadne, že Javal musel být ve svých životních názorech a práci přinejmenším inspirován svým prastrýcem. Javalův bratr Juval – další jméno spjaté s Hevelem – je popisován jako „předek všech hráčů na loutnu a na píšťalu“ (1M 4,21), což je ještě výraznější příklad nematerialistického, estetického zaujetí pro kulturu a nikoli civilizaci.

Učenci Midraše tuto myšlenku dále rozvádějí: řadí linii krále Davida, z něhož se má zrodit Mesiáš, k Adamovi s tím, že Adam, který žil do 930 let, věnoval 70 let z tisíce, jež mu byly zaručeny, králi Davidovi, který měl zemřít při narození. Zohar, mystický komentář k Bibli, tvrdí, že David byl náhradou – či převtělenou duší – Abela.

Když si připomeneme, že David byl v mládí pastýřem, že hrál krásně na loutnu, přisuzuje se mu autorství Žalmů a že se o něm traduje, že s ohromnou vervou tančil, když se svatyně vrátila od Filištínů do Jeruzaléma, je jasné, že David byl spíše mužem kultury než civilizace.

O celistvosti Pětí knih Mojžíšových svědčí, jak Třetí kniha popisuje padesátý rok, jenž následuje po sedmi sabatických cyklech: jako ochutnávku vykoupení, kdy budou zrušeny všechny dluhy, každý se vrátí do domova předků a všichni otroci

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *David*, olej na plátně, 1962–63.

budou osvobozeni. „A posvěte padesátý rok a vyhlaste svobodu všem obyvatelům té země, je to jubilejní rok (*jovel*)“ (3M 25,10). Jubilejní rok se má ohlašovat na Jom kipur padesátého roku troubením na šofar. Raši tvrdí, že samotný pojem „jovel“ znamená šofar, většina komentářů odkazuje na etymologický původ v arabském slově *jovel*, jež znamená roh či beraní roh.

Já bych spíše řekl, že slovo *jovel* je odvozeno od hevel, dech. Myslí se tím Boží

dech, který oživil hliněnou hroudu a vznikl tak člověk (1M 2,7), a dech pobožného „hudebníka“, který oživuje „nástroj“ – beraní roh –, aby ze zvířecí polohy světa vytáhl zvuk, jenž navrátí lidstvo k božské vůli Krále vesmíru.

Tento vztah je zásadní. Dech, kterým obdařil Hospodin člověka, tak, že dokáže hovořit s ostatními, je zcela jedinečný dar. Dostali ho jen lidé a měli by ho využít k tomu, aby předávali z generace na generaci poslání kultury a etického chování. Hevel má pak schopnost učinit z prchavého a bezvýznamného smrtelníka součást věčného řetězce lidské historie. Právě o takovém hevelu říkají naši moudří: „Svět existuje jen kvůli dechu (hevel) žáků, kteří se učí Tóru ve studovnách svých mistrů.“

NOACH (1M 6,9–11,32)

Této kapitole vědová působivá, ale velmi složitá osobnost Noacha. Na jedné straně to „byl spravedlivý muž, ve svých pokoleních bez vady, s Bohem se procházel“ (1M 6,9). Hospodinovým očím se jeví tak zbožný, že jedině on (a jeho nejbližší) jsou hodni toho, aby přežili potopu, kterou kvůli lidské zvrhlosti a násilí Bůh způsobí. Ale tentýž muž na konci života propadne pití a jako praotec kvetoucího hebrejského národa naprosto selže.

Proč Noach svému poslání nakonec nedostal? Připomeňme si, že při popisu, či dokonce předpovědi chování biblických osobností nám často pomohou jejich jména.

Z důstojného otce Avrama se stane Abraham, „otec množství národů“, a z Jakova, „toho, který svíral patu“, se stane Jisrael, „ten, který umožní Bohu, aby zvítězil“ či „ten, který zvítězil nad Bohem i lidmi“.

Prozkoumejme Noachovo jméno a to, jakou úlohu hrálo v jeho životě. Na konci minulého čtení Berešit čteme, jak Metušelach pocházející od Adama po linii Šeta, zplodil Lemecha, který dále zplodil Noacha.

A Noach dostal své jméno takto: „Lemech žil sto osmdesát dva let a zplodil syna. A říkáje: Kéž by nám tento přinesl útěchu z našeho díla a z naší dřiny na půdě, již Hospodin proklel!, pojmenoval ho Noach.“ (1M 5,29)

Klasický Rašiho komentář okamžitě zaznamenává, že podle biblického výkladu se tedy synek měl jmenovat Menachem, ten, který dává útěchu. Naplnil by úlohu druhého Adama, vyvedl by lidstvo z exilu zpět do Edenu. Byla by to též velmi při-

hodná hra se slovy, jež by protirečila myšlenkou, že Hospodin záhy „litoval, že udělal člověka na zemi, a rmoutil se kvůli jeho srdci“. (1M 6,6) Noach by totiž byl útěchou Božímu smutku nad tím, že stvořil člověka.

Ale takhle to nevyšlo. Noach znamená uvolnění, útěchu ve smyslu *nochiut* místa pro odpočinek či občerstvení, nikoli útěchu (*nechama*), která konejší ty, kdo zažili nějakou ztrátu či porážku, aby se znovu vzechopili.

Noach nedokázal poskytnout útěchu, jaké by byl schopen muž jménem Menachem, nedokázal inspirovat druhé, aby konali dobro. On sám se choval náležitě, ale když mu Hospodin řekl, aby postavil archu a v ní zachránil svou rodinu před potopou, nijak se nesnažil Hospodinu zabránit v tom, aby přivedl potopu, ani se nepokusil přimět lidi, aby změnili své zvrhlé chování. Dokázal být jen Noachem a vystavět útočiště pro svou rodinu...

V komentáři k pojmenování Noacha Raši píše: „Dokud nepřišel Noach na svět, neexistovaly nástroje jako pluh, ten vytvořil až on. Do té doby, kdy seli lidé pšenici [vlastníma rukama], plodila země jen trny a bodláčí jako důsledek toho, jak Bůh proklel Adama. Za času Noachových byli farmáři schopni pracovat snadněji [protože měli pluh].“ (Raši k 1M 5,29)

Noach nebyl žádný rabín utěšitel, muž, který by nabádal lidi, aby se zdokonalovali; byl to spíš „pohodář“, který vynalezl nástroj, jímž pomohl lidem, aby si odpočali. Měl být inspirujícím kazatelem, stal se z něj však osamělý konstruktér.

Snad mu chyběla sebedůvěra a hluboká víra v Boha, která by mu pomohla vést druhé. Bible naznačuje, že vstoupil do archy jen kvůli „vodám potopy“, že čekal doma až do chvíle, kdy už tam kvůli vodě nemohl zůstat, a teprve pak se uchýlil do plavidla. Raši nazývá Noacha „malověrným“ člověkem, neboť mu nestačilo samotné Boží slovo (Raši k 1M 7,7).

Když naše svaté texty zaznamenávají Noachovo pijáctví, možná že Bible naráží na totéž ovšem v podobě „malověrnosti“. Jen ten, kdo dostatečně nevěří sobě ani božskému dechu uvnitř sebe, sáhne po vnějším stimulu, ať už to je alkohol nebo drogy, aby dosáhl na „výšiny“. Ať už to bylo jakkoli, je zřejmé, že Noach nestál na stejné úrovni jako Avraham, muž, který „kráčel před Hospodinem“, aby „tvořil duše“, které chtěly následovat spravedlivé cesty Boží.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína K. E. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – říjen 2012

Staronová synagoga

30. 9.	neděle	erev Sukot – mincha a maariv	18.24 hodin
1. 10.	pondělí	1. den SUKOT mincha večerní bohoslužba	9.00 hodin 18.30 hodin 19.28 hodin
2. 10.	úterý	2. den SUKOT mincha konec svátku večerní bohoslužba	9.00 hodin 18.45 hodin 19.26 hodin 18.13 hodin
5. 10.	pátek	ŠABAT CHOL HAMOED KOHELET 2M 33,12–34,26; mf: 4M 29,26–31 hf: Ez 38,18–39,16	
6. 10.	sobota	mincha konec šabatu	17.45 hodin 19.17 hodin
7. 10.	neděle	erev Šmini aceret	18.09 hodin
8. 10.	pondělí	ŠMINI ACERET MAZKIR mincha povídání pro děti maariv a hakafot	9.00 hodin 11.00 hodin 18.05 hodin 18.30 hodin 19.00 hodin
9. 10.	úterý	SIMCHAT TORA hakafot mincha konec svátků	9.00 hodin 10.15 hodin 18.30 hodin 19.11 hodin
12. 10.	pátek	večerní bohoslužba	17.59 hodin
13. 10.	sobota	BEREŠIT 1M 1,1–6,8 hf: Iz 42,5–43,10 BARCHI NAFŠI mincha – perek 3–4 konec šabatu	17.30 hodin 19.03 hodin
16. 10.	úterý	1. den Roš chodeš chešvan	
17. 10.	středa	2. den Roš chodeš chešvan	
19. 10.	pátek	večerní bohoslužba	17.44 hodin
20. 10.	sobota	NOACH 1M 6,9–11,32 hf: Iz 54,1–55,5 mincha konec šabatu	17.20 hodin 18.49 hodin 17.31 hodin
26. 10.	pátek	večerní bohoslužba	
27. 10.	sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16 mincha konec šabatu	17.00 hodin 18.37 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Hošana raba v neděli 7. 10. v 8.30 hodin.

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

30. 9.	neděle	erev Sukot – mincha a maariv	18.18 hodin
1. 10.	pondělí	1. den SUKOT mincha a maariv	9.00 hodin 18.16 hodin
2. 10.	úterý	2. den SUKOT – šachrit	9.00 hodin
7. 10.	neděle	erev Šmini aceret – mincha a maariv	18.05 hodin
8. 10.	pondělí	ŠMINI ACERET – šachrit MAZKIR mincha, maariv a hakafot	9.00 hodin 11.00 hodin 18.02 hodin
9. 10.	úterý	SIMCHAT TORA – šachrit konec svátků	9.00 hodin 19.11 hodin

Bohoslužby se zde konají každou sobotu od 9 hodin. Páteční večerní bohoslužby se zde konají pouze 5. 10. od 18.13 hodin a 19. 10. od 17.44 hodin.

TEORIE A PRAXE

rozhovor s velitelem elitní jednotky a politikem Doronem Avitalem

Doron Avital v Knesetu. Foto archiv.

DORON AVITAL se narodil roku 1959 v osadě Brit achim v Galileji, jako dítě se přestěhoval s rodiči do Jeruzaléma. V osmnácti letech vstoupil do armády, sloužil u parašutistů, v první libanonské válce roku 1982 bojoval jako velitel praporu. V následujících letech studoval matematiku, počítačovou vědu, historii a filosofii vědy na Telavivské univerzitě, poté se stal členem a posléze velitelem elitní zásahové jednotky Sajeret matkal (výzvědná jednotka generálního štábu, pověřovaná i průzkumnými úkoly v nepřátelském území, bojem proti teroristům a osvobozováním rukojmí). Pod jeho velením byl roku 1994 zajat libanonský terorista Mustafa Dirani. Roku 1995 D. Avital odjel studovat do USA, na Kolumbijské univerzitě získal doktorát z filosofie a logiky. Po odchodu z armády vyučoval na univerzitě v Tel Avivu, poté byl ředitelem Univerzitní knihovny Hebrejské univerzity v Jeruzalémě. Roku 2009 vstoupil do politického života, je poslancem Knesetu za stranu Kadima, v níž má na starosti otázky zahraniční politiky a bezpečnosti. Vede též skupinu česko-izraelského přátelství, jeho manželka je Češka. Přispívá do listu Ha'arec, píše odborné texty, nedávno mu v Izraeli vyšla kniha Logika v akci (ukázku z ní naleznete na str. 14).

Pane Avitale, řekl byste pár slov o své rodině, odkud pocházeli vaši rodiče a prarodiče?

Otec pochází z Maroka, z vážené a majetné rodiny lékařů, právníků a bankéřů, kteří žili a dodnes žijí v Paříži, Casa-

blance, Štrasburku... Přes odpor rodiny se táta rozhodl pro sionismus a vstoupil do Židovské agentury. Pomáhal organizovat částečně utajené mládežnické tábory pro evropské Židy, kteří se připravovali na alija, odchod do Izraele. Při jedné návštěvě se seznámil s maminkou, která naopak pochází z chudé jeruzalémské rodiny, přímo ze Starého Města, a vzali se. Děťství jsem prožil v Galileji, v osadě Brit achim, v mládežnickém táboře. Byl to vlastně starý britský tábor, kterému se říkalo, nevím proč, Philadelphia. Otec pracoval jako instruktor, maminka učila hebrejštinu. Ona mluví hebrejsky opravdu krásně, zatímco otcovou rodnou řečí je francouzština.

Otcovi příbuzní do Izraele tedy neodjeli?

Ne, setkali jsme se s nimi, když směli vyjet do Izraele, ale pak se vrátili – žijí teď v Paříži a Štrasburku, tam se s nimi vídám. Nedávno nám zemřela jedna tetička. Zjistilo se, že si přála, aby ji pohřbili v Jeruzalémě. Chtěla žít v diaspoře, ale hrob mít v Jeruzalémě. Maminka pochází z ortodoxní jemenské rodiny, která přišla do Svaté země na konci 19. století, nebyli sionisté – pro ně to byl tradiční návrat na Sion. Má zajímavé rodinné příběhy: jeden z babiččiných bratrů se oženil s dcerou předsedy židovské obce v Alexandrii. Jejich syn si pak vzal koptskou křesťanku a musel sloužit v egyptské armádě. Ve válce o nezávislost tak bojoval proti Izraelcům.

Jak vzpomínáte na Izrael svého dětství?

Bylo to nejlepší možné dětství. Tehdy bylo ve vzduchu cítit, že se začíná znovu, že je všechno nové, čerstvé, že jste toho součástí. Jako by tehdy začínala historie – to je, myslím, pocit celé mé generace a tenhle pocit současná mladá generace asi nemá. Po šestidenní válce, v roce 1968, jsme se vrátili do Jeruzaléma – takže k mému dětství patří i pocit, že Jeruzalém je centrem, kam člověk spěje.

V osmnácti jste nastoupil vojenskou službu a šel jste k parašutistům. Vybíral jste si tuhle jednotku?

Původně jsem chtěl rovnou do elitní výzvědné jednotky, ale kvůli nějakému zdravotnímu problému to nešlo. Jako mladík, který vyrostl v Jeruzalémě, jsem s kamarády vyrazil přes Judskou poušť

až k Mrtvému moři, byly to výlety, které by dnes žádný rodič dětem nedovolil. Chtělo se mi nad tím létat, ale současně jsem měl rád moře, a tak jsem váhal, zda nejet k námornictvu. Do toho jsem nakonec vstoupil, ale brzy jsem si uvědomil, že to pro mě není, že převažuje jeruzalémská dimenze, a dal jsem se k parašutistům. Dopracoval jsem se až na velitele brigády. Splnil se mi sen: měl jsem své vojáky a mapu Izraele a mohl jsem létat nad oblastmi, které jsem prochodil jako kluk.

A bojovat.

Ano, v téhle době, do roku 1982, vrcholily boje v Libanonu, odkud členové Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) vyrazili proti Izraeli. Tehdy byla ovšem OOP polovojenská organizace, na jihu měli vojenská stanoviště, v nich fungovali velitelé rot, velitelé oddílů, brigád. Můj střet s Palestinci v Libanonu byl střet vojáku s vojáky. I když to zní divně, byl to zdravý zážitek. Jak pro mě, tak pro ně. Když potkám bývalého velitele pluku, víme, že jsme proti sobě stáli jako vojáci. Jak víte, skončilo to válkou, a pak se velení OOP přesunulo do Tuniska. Tehdy to bylo naposled, kdy členové OOP útočili na Izraelce ve stylu teroristů 70. let – pronikli do Izraele, do nějakého kibucu, zajali rukojmí, pak se snažili vyjednat o výměně zajatců za uvězněné teroristy. Naposledy se tak chovali v roce 1980. V prosinci toho roku jsem byl se svými vojáky poblíž kibucu Chanita a útoku jsme zabránili.

Pak jste studoval a vstoupil do elitní jednotky. Jaká to byla zkušenost a jak byste ji srovnal s parašutistickými léty?

Tři roky jsem studoval matematiku a logiku v Tel Avivu. Mimochodem, tenkrát jsem se také seznámil s Tomášem Kulikou, později jsem chodil i na jeho přednášky z estetiky. Seznámil mě se svou prací o kýči, což je vynikající věc, a má sestra pak byla jedna z prvních lidí z Izraele, kteří do Prahy ihned po pádu komunismu přijeli.

Parašutisté a jednotka? To jsou dvě velmi odlišné zkušenosti. Když jsem byl výsadkář, hrály v mém životě velkou roli odvaha, kamarádství, co znamená být spolu s ostatními v kritických situacích; odpovědnost mladého velitele, kterým jsem byl; příležitost projevit, jak se zachováte, jak dokážete dodržet pravidla a současně projevit vlastní názor, vůli a schopnosti. Zažil jsem pocit vítězství, ale samozřejmě také pocity ztráty. Zabili mi pět vojáků, jednoho důstojníka, neu-

věřitelně schopného vojáka, mnoho lidí zranili. Zažil jsem i tažení na Bejrút, což byla pro mou generaci zvláštní zkušenost, bylo to poprvé, kdy izraelsí vojáci vstoupili do nějakého hlavního města arabského státu. Zažil jsem spojenectví s křesťanskými milicemi i masakr v Sabře a Šatíle, což bylo něco otřesného a naprosto nečekaného. Znal jsem drúžského velitele, který se na masakru podílel. Uvědomil jsem si, že skutečnost je jiná, než se jeví, že zákony a pravidla v teorii fungují jinak než v praxi. Poznal jsem, jak dlouhou mají křesťané a muslimové historii vzájemných krutostí. Zažil jsem toho hodně.

Izraelské jednotky byly poté obviňovány, že mohly masakru zabránit. Co si o tom myslíte?

Zpětně si lze říkat, že jsme neměli pouštět křesťanské milice do tábora, že tu byly věci, které – kdyby se jimi někdo vážně zabýval – naznačovaly, co by se mohlo stát. Ale to je retrospektivní moudrost. V době před masakrem izraelsí vojáci usilovně bojovali kolem hranic táborů a převládal pocit, že křesťanské milice jdou bojovat, nikoli masakrovat.

Dokázal byste shrnout i zkušenosti z elitní zásahové jednotky?

Tam se jednalo o to, jak naplánovat akce, které se zdály neproveditelné. Byl to jiný druh boje, plný technologií a strategického uvažování. Navíc je to utajená práce. V posledních dvou letech jsem byl velitelem jednotky a mým posledním úkolem, roku 1994, bylo polapení Mustafy Duraniho, předního teroristy Hizballáhu, který se podílel na únosu našeho pilota Rona Arada a předal ho iránským Revolučním gardám. Byl to obrovský úkol a bylo mi jasné, že kdyby se to nepovedlo, všechno, co jsem dosud vykonal, se zapomene, zůstane jen to poslední fiasko. Musel jsem do toho jít a musel jsem přesvědčit tehdejšího premiéra Rabina, že to dokážeme a že to dokážeme bez krveprolití. Domnívali jsme se, že Dirani nám pomůže Arada vypátrat, popřípadě, že se nám povede Diraniho za Arada vyměnit. Únos Diraniho popisují ve své poslední knize.

Jak jste se cítil později, když Diraniho a dalších 400 palestinských teroristů vyměnili za těla mrtvých izraelských vojáků? A jak obecně nahlížíte na praxi výměn vojáků za teroristy, kteří se na svobodě vracejí ke svému „řemeslu“?

Přistupoval jsem ke svému úkolu jako profesionál, měl jsem ho zajmout a při-

vést živého a pokud možno bez úhony. Pak už jsem o jeho osudu nerozhodoval, a když ho vyměnili, nijak jsem to neprožíval. Hodně jsem se angažoval v případě Gilada Šalita, podporoval jsem výměnu. Naskytne-li se vojenská příležitost, musíte ji využít, je-li možnost osvobodit naše vojáky, není o čem přemýšlet. Řídíme se heslem „množství nerozhoduje“, záleží na každém a jednotlivém lidském životě.

Pomohla vám vaše studia matematiky a logiky nějak ve vojenské praxi?

Mě vždycky zajímala otázka teorie a praxe, logika a akce, jak spolu souvisejí. V armádě se to o mně vědělo, a když jsem působil v zásahové jednotce, tyhle problémy jsme řešili neustále. V armádě je velmi důležitá otázka řádu a struktury, máte přesně vymezené, kdo kým je, kdo komu odpovídá. Vzniká problém, jak se chováte k rozkazům, k řádu, k vojenským rozkazům a vojenskému řádu. Já se vždycky snažil zdůrazňovat otázku rozhodnutí, protože dobře vím, že akce může být naplánována do nejmenších detailů, ale nikdy nedokáže zachytit realitu, které budou vojáci a velitelé čelit. Velitelé musejí vyžadovat disciplínu, aby se neopakovaly minulé chyby, ale současně ponechat vojákům svobodu rozhodování v krizových situacích. Někdy to vypadalo, že dávám vojákům příliš mnoho svobody, že to je příliš riskantní, ale má zkušenost potvrzovala, že když nutíte vojáky jen poslouchat rozkazy, dělají chyby. Když měla izraelská armáda úspěchy, bylo to vždycky na základě tohohle stylu, když selhávala, bylo to kvůli tomu, že se úzkostlivě držela příkazů a snažila se až puntičkářsky plánovat realitu.

Máte s tím své zkušenosti?

V libanonské válce jsme měli nakázáno bojovat v ochranných vestách, platilo to nově, protože veřejnost se o konflikt velmi zajímala, neschvalovala ho a panoval strach ze zranění a ze ztrát. Po pár dnech bojů, kdy jsme zažili neuvěřitelné horko, jsem si uvědomil, že to vedro je naprosto smrtící. Já sám jsem vestu neměl, jinak bych vůbec nemohl vykonávat svou velitelskou práci. Klíčová chvíle nastala, když byl zraněn velitel tankistů a museli jsme pochodovat přes kopce a zjistit, co se děje, stalo se to pár kilometrů jižně od Bejrútu. Musel jsem tehdy vojákům říct, aby si sundali vesty, jinak by pochod ani boj nezvládli. Nechci tím říct, že příkazy se nemají poslouchat, ale někdy jste

opravdu v situaci, kdy se ocitnete sami, jak říkáme, vy a Hospodin, a musíte se řídit vlastním rozumem, nikoli psaným příkazem.

Řešil jste v bojích nějaké etické dilema?

Samozřejmě, spoustu etických dilemat. Ani ne tak, když bojujete, to se soustředíte jen na to, ale později, zpětně se vám určité situace vybavují a říkáte si: Tenhle manévr byl příliš riskantní, šli jsme moc rychle a někoho kvůli tomu zabili. Velitel jednotky musí řešit nejen své problémy, ale i problémy svých důstojníků a vojáků. Takže rád vzpomínám na dobu, kdy za mě tyhle otázky řešili mí velitelé. Rád jsem pracoval čistě, voják proti vojákovi. Když jsme unášeli Diraniho, probudily se děti – těžko bych se vyrovnával s tím, kdyby se jim tehdy něco stalo. Vlastně už fakt, že se stanete vojákem, znamená etické dilema.

Myslíte si, že vojenský svět a svět politiky se něčím podobají?

Existují mezi nimi určité podobnosti, vezměte třeba pojem strategie. Jak v politice a diplomacii, tak ve válce je strategie klíčová. Ale tyhle dva světy se radikálně liší přinejmenším ve dvou aspektech: ve vojenském světě víte, na jaké straně bojujete, kdo je váš nepřítel a kde leží vaše hranice, zatímco v politice jsou tyhle záležitosti mnohem složitější. Vojenská praxe je také zaměřena především na problém „jak“ něco provést, zatímco v politice se často ptáme spíš na to základní: co uděláme. A vysoká politika se samozřejmě dotýká i otázek identity, od národní identity po sociální či ekonomickou, týká se také ideologie či filosofie. Vojenský svět je praktičtější, soustřeďuje se na to, jak dojít úspěšně k cíli – vyhrát válku.

Proč jste vstoupil do politiky a proč právě za stranu Kadima?

Od třiatřiceti do pětatřiceti jsem velel zásahové jednotce, byla to opravdu nejvyšší meta, které jsem mohl dosáhnout, dál už to nešlo. Ještě jako poměrně mladý jsem se účastnil jednání generálního štábu, patřil jsem k lidem, kteří rozhodovali o vojenských operacích. Víc už jsem nemohl chtít, ale ani očekávat. Odešel jsem, studoval jsem filosofii, logiku, pak roku 1995 zavraždili Jicchaka Rabina a já si přestal být jistý, zda se chci do armády vrátit. Moji přátelé vždycky říkali, že bych měl jít do politiky, a nakonec mi připadalo, že v téhle oblasti bych mohl něco dělat.

(pokračování na str. 15)

Anina Korati

ZÁPISKY O ALIJA BET

10. XII. 1939

Vlak ještě stojí na zatemnělém peroně Masarykova nádraží. Podařilo se mi dostat se k oknu, snad mne tam ostatní pustili pro zoufalý výraz. Ale teď, když vím, že jejich oči se na mne dívají, usmívám se. Pára z potrubí vlaku zahalí chvílemi na okamžik skupinu stojící za strážníky na peroně. Vidím jen je tři. Velikán Hoša, snažící se zakrýt dojetí ve svém teď tak dětském obličej, bledý, rozčilený obličej tatíneků – a ty, maminko. Nikdy nezmizí tvůj tehdejší obličej. Zoufalé oči, slzy, které jsi ani nestírala, tvé zoufalé oči hltaly můj obličej v okně. Že bych vás už neměla spatřit, mi vůbec nepřišlo na mysl. Jen chvílemi mi bleskl hlavou nepřátelský otazník. Kdy?

Bez hlubšího myšlení a uvědomění se dívám na vás tři, s bolestí, již rovně jsem ještě nepocítila. Usmívám se stále povzbudivěji, můj úsměv je jako pára nad mořem slz ve mně. Tak jsme se na sebe dívali, všichni, beze slov, co se teď má ještě říkat? Dlouho to trvalo, dlouho vlak stál. A pak se dal do pohybu, pomalu, ale s železnou neodvolatelností, už je definitivně konec, už vás neuvidím jasně, už vás nerozeznávám – už není vidět nic. Konec. Sbohem; neplač, maminko; na shledanou. Ale kdy?

Teď už je zbytečný můj povzbudivý úsměv, není na koho se dívat, dusivá křeč v krku povoluje a zhrouceně pláču. Jak dlouho, nevím. Pomalu se uklidňuji bezmyšlenkovitostí, dívám se tupě z okna. Beztak nic není vidět, vše je zatemněné.

V době, kdy psala tento první záznam do svého deníku, bylo autorce Anině Korati osmnáct let. Narodila se v Praze v roce 1921 v rodině právníka Jakuba Vohryzka; její o pět let mladší

bratr je pozdější významný český literární kritik a disident (mj. mluvčí Charty 77) Josef Vohryzek (1926–1998). Rodičům se podařilo obě děti zachránit (sami zahynuli v šoa): třináctiletý Josef pomocí přátel odcestoval do Švédska, kde měl zajištěný pobyt v jedné rodině, Anina se pokusila s transportem sionistické organizace dostat do Palestiny. Strastiplnou, dobrodružnou a nebezpečnou cestu po Dunaji a přes Středozemní moře a přijetí ve Svaté zemi popisuje v deníku, z něhož jsou naše dvě ukázky.

Autorka v roce 1940, foto archiv.

Následující ukázka zastihuje Aninu v britském sběrném táboře Atlit, kde se pokouší spolu s ostatními zabránit tomu, aby je Angličané odvezli po moři do internace na ostrově Mauricius. Je-

jich marná „vzpoua“ se odehrála nedlouho po katastrofě lodi Patria nedaleko palestinských břehů, při níž zahynulo více než 257 „ilegálních“ židovských uprchlíků.

5. XII. 1940

Odpoledne, když jsme byly aspoň desetkrát počítány a zapsány, smíme ven z chaty a za ostnatý drát do mužského tábora. Potkám hned Ferryho, je dokonce oholen. Vykládá mi o Akku, o lidech, kteří jsou už léta v takových táborech, o arabských povstalcích, lidech podezřelých, že jsou z páté kolony. Jdeme k drátu u hlavní ulice, která odděluje naši stranu od Patrie. Ferry tam má spoustu přátel a známých. Vykládají dosti humorně, jak se dostali ven, většinou nazí. Jsou oblečeni do šedých uniformních šatů a většina z nich přišla o vše. Nic si z toho už nedělají, jsou rádi, že vyvázli životem. Házejí nám přes plot cigarety a zápalky, ptají se nás na cestu na Atlanticu. O těch, kteří tu nejsou, říkají „ještě tu nejsou, ale dou-

fejme...“. Je jich ještě příšerně mnoho, těch chybějících, přes čtrnáct set. Matky hledají děti, děti rodiče, bratři své sestry, ptají se stále a neúnavně a každé „ne“ je sráží ještě hlouběji do beznaděje, je to nevylicitelně bezmocné, příšerné – Vláda mi svým humorným způsobem vykládá, jak oni se zachránili. Byl zrovna v koupelně, když slyšel temný výbuch a cítil, jak se loď naklonila. Slyšel zmatek a křik, oblékl si rychle kanadky, kožený plášť a Ferryho rádiovku, kterou tak rád nosil. Utíkal hledat Irču. Někde v podpalubí ji našel, hledala maminku. Odvlekl ji nahoru, svlékl šaty; nechtěla seskočit do moře, tak ji skoro násilím shodil. Pak si svlékl kabát a kanadky a seskočil za ní jen s čepicí.

Plavali kupředu, rychlými tempy pryč od klesající lodi. Na břehu viděli maminku mezi jinými vyděšenými zachráněnými. Vládovi dal nějaký arabský žebrák svou špinavou, roztrhanou košili. Pak je v autobusech zavezli sem.

Do večera se procházíme, máme si tolik co povídat. Jsem pyšná, že se mi podařilo mít u sebe dokumenty, skoro všem je odebrali. Naše zavazadla prý dostaneme zítra. Ferry svá též nemá, ale má aspoň chlebník se všemi toaletními věcmi. Půjčil mi své pyžamo, má dokonce rezervní kartáček na zuby. Mám ho s Lilkou dohromady a ani nám to nevdá.

Třetí den přicházejí zavazadla. Ferry je jak na trní, hledá jen své náradí, které mu v Akku bylo úředně zrekvírováno, ale nenachází je. Rozbaluji své věci, vidím teprve teď, jak hnusně špinavé jsou ty věci, které jsme na lodi nosili. Z povlaku na deku se mi skoro zdvihá žaludek. Vybírám ze svých věcí to, co mohu poslat lidem z Patrie. Já tu mám přece bednu, tak se mohu ten krátký čas, než dostanu své věci, obejít takhle. Dělán veliký balík s prádlem, přibalím šaty, sukni, halenky, toaletní mýdlo ještě z Prahy. Ferry vybral též ze svých věcí. Posíláme to po policistovi, který to prohledal, dr. Barberovi a jeho ženě. Těší je to a nás taky.

Několik dní je stále stejných. Pavel Kollmann dostal zase recidivu. Viděla jsem Mariettu, když ji odváděli do nemocnice, byla úplně apatická. Všimla jsem si, že má oteklé žlázy na krku, ale nevěděla jsem, co to znamená. Nevěděla jsem, co je parotitis. Ervin Gold do-

stal náhle hrozný průjem. V noci ho museli 36krát nést ven. Ráno jsem u něj byla, byl vyčerpaný k nepoznání. Dopoledne byl odnesen do nemocnice, ta je na druhé straně, u Patrie.

8. XII. 1940

Odpoledne začíná vládnout neklid. Rozšiřují se zprávy, že musíme pryč. Amnestováni byli jen lidé z Patrie. Ptáme se *gafirim* (židovští četníci najatí britskou mandátní palestinskou správou – pozn. red.), kteří stojí za vysokým plotem z ostatního drátu, vidíme, že hlídky jsou mnohonásobně zesíleny. Říkají jen: „Vydržte, celý *jišuv* stojí za vámi.“ Tím jen potvrzují. Händel, který je vedoucím našeho tábora, je u komandanta. Bleskem se rozšíří zpráva: Do dvanácti v noci musíme opustit tábor. Ferry mi ještě rychle dodává klid a odvalu. Na každý pád, ať se stane cokoli, musím udat to a to. „Sbohem a neboj sa nič.“ Jdu do naší chaty. Všude hrozné rozčilení, pláč, hysterický křik, dodávání odvahy.

Všeobecné rozhodnutí pasivní rezistence. Všichni v táboře vysvléct se do naha a zůstat ležet v postelích. Nehnout se ani domlouvami, ani rozkazy, ani násilím. Svlékáme se a ležíme. Třese se zimou a rozčilením. Na povrch jsme klidné a hádáme se s několika, které se nechtějí podrobit, balí a nechtějí se svléknout. Riki je komandantkou našeho baráku. Její energie se osvědčuje, všechny se podrobují.

Ležíme a nespíme. Asi v půl jednácté slyšíme strašný křik v barácích před námi. Rve nervy. Jen to ženské u nás slyší, začnou taky vřeštět. Mám husí kůži, smějeme se pitomě a kouříme jednu cigaretu za druhou. Rána do dveří. Přichází komandant s policistkou a *gafira*, která překládá. Máme ihned vstát a oblékat se. Odpor je směšný a marný. Nemůžeme zde zůstat. Komandant odejde za křiku, vzteklého a zoufalého kvílení a práskne dveřmi. *Gafira* nám domlouvá, nejde jí to od srdce. Odejde. Ležíme samozřejmě dál. Přijde jiná. Křičí: „Aufstehen“ – dodá: „zůstaňte ležet.“ Odejde. Křik, pláč. Nervy jen vibrují. Co se děje u mužů? Jdu na záchod, zabalená v dece. Snažím se vidět, co se tam děje. Někdo na mne od kluků

volá: „Vydržte do rána přijde po-“ dál neslyším. Asi ho zahnali. Každou půl hodinu přicházejí policisté. Křičí na nás. Kopou a mlátí do postelí. Zdvihne se vždy jen silnější vlna křiku a nářku. Svítá. Zatím se ještě držíme. Nemáme ponětí, co se děje v dolních barácích u žen a u mužů. Policistů je tu teď spousta, doslova obklopují každý barák. Bouchají do oken a do dveří, chodí pořád dovnitř. *Gafiroi* běhají sem tam. „Vstávejte, balte,“ říkají stále nepřesvědčujícím tónem.

Zase jdu ven, ke koupelnám, odkud je vidět k mužům. Nerozeznávám, ale vidím je pobíhat nahé, za nimi policisty s obušky. Několik jich křičí. Několik běží směrem k nám. Rány obušky. Dva krvácí. Ostatní běží zpět.

9. XII. 1940

Dopoledne ubíhá. Parola je vydržet do poledne. Policistky stále přicházejí.

Rodina Vohryzkova (zleva Anina, otec, bratr Josef a matka), 20. léta minulého století. Foto rodinný archiv.

Ženy z dolních baráků pryč už odešly. Muži pryč už také odcházejí.

Půl dvanácté. Muži už odešli. Vstáváme. Všude plno policistů. To nám nevadí. Nestydíme se. Strhují z nás deky. Vidíme, že odpor je marný. Narýchlo sbalujeme. Ruksak a kufr nechávám ležet. Beru si jen můj plátěný pytlíček na krk a chlebník s nejnütnejším. Jeden policista bere můj kufr, nabízí se, že mi ho ponese. Jako odpověď kopu do kufru, že odletí pod postel. S Lilkou opouštíme chatu, táhneme se za ostatními obklopeny policisty. Vztek v nás vyhasl. Necítíme nic. Vlečeme se

vzadu. Nemluvíme. Nepláčeme. Nevídíme. Neslyšíme. Vlečeme se, úplně vyhaslé. Jdeme prázdným mužským campem. Kolem baráku 43. Nahlížím dovnitř, Ferryho postel byla druhá ode dveří. Leknu se. Je rozbitá, prkna rozházená po zemi, všechny jeho věci rozházeny. Dostanu herdu do zad: „Go on!“ Jdu. Z lidí ze strany Patrie není nikoho vidět. Jsou asi zahrnani do baráků a hlídání. Tak se to stále mění. Ještě včera jsme je litovali. Dnes bychom si přáli být na jejich místě. Vycházíme branou. Na silnici stojí kryté autobusy. Nastupujeme. Dívám se utkvěle na řadu vysokých palem. Tak utkvěle, že mi slzí oči. Do smrti si zapamatuji ten obraz. Voják s obuškem a za ním řada vysokých palem. Modrá obloha. Za mnou pláč a proklínání.

Trhnutí – autobus jede. Sedím u vstupu, takže mohu pozorovat krajinu. Zdá se mi mrtvá. Voják vedle

mne mi nabízí cigarety. Změřím si ho zdrcujícím pohledem. Tváří se rozpačitě a smutně. Zadrhovaným hlasem říká: „Ale já za to nemohu, to je jen má povinnost, já mám dvě děti“ – má slzy v očích. Najednou mi je taky jeho líto...

Do Erec Jisrael se Anině podařilo dostat až po válce; spolu s Kurtem, v deníku zmiňovaným, se usadili v kibucu Kfar Rupin a měli spolu tři děti. Anina Korati (91) zde žije dosud. (Ukázku z jejího deníku přinese také příští Židovská ročenka.)

ŽIDOVŠTÍ MECENÁŠI GUSTAVA KLIMTA I.

ke 150. výročí narození umělce

Gustav Klimt (1862–1918) se stal od 60. let 20. století hlavní ikonou umělecké Vídně a nejlepší reklamou nostalgických turistických výprav za vídeňskou kulturou posledních desetiletí císařství. Letošní 150. výročí umělce narození připomíná Vídeň okázale. Oslavy začaly loni na podzim výstavou *Gustav Klimt a Josef Hoffmann – průkopníci moderny* v Dolním Belvederu, další výstava proběhla v Uměleckohistorickém muzeu (monumentální výzdoba), Klimtovy kresby byly do června k vidění v Albertině, dopisy a dokumenty k jeho životu v Leopoldově muzeu, Künstlerhaus uspořádal výstavu *Gustav Klimt a Dům umělců*. V současnosti je možné zhlédnout expozici věnovanou Klimtovi v Muzeu města Vídně (do 7. 10.), další o Hermannu Bahrovi jako teoretikovi Vídeňské secese v Rakouském divadelním muzeu (do 29. 10.). Hlavní je však přehlídka *Gustav Klimt – 150. výročí narození* v Horním Belvederu (do 6. 1. 2013), který vlastní největší kolekci Klimtových obrazů na světě. V Národopisném muzeu je až do začátku prosince také možné navštívit sbírku textilních prací Klimtovy přítelkyně Emilie Flögeové.

KLIMT A VÍDEŇSKÁ SECESE

Gustav Klimt se narodil 14. července 1862 jako druhé ze sedmi dětí v rodině rytce Ernsta Klimta, který pocházel z Travčic u Litoměřic. Během studií na Uměleckoprůmyslové škole u prof. F. Laufbergera založil roku 1883 se svým bratrem Ernestem a spolužákem Franzem Matschem umělecký ateliér pro dekorativní malbu (Künstlercompagnie), který ve spolupráci s projekční firmou Fellner & Hel-

mer provedl výzdobu řady divadel mj. také v Liberci, Mariánských Lázních a Karlových Varech. V bouřlivé době výstavby Ringstrasse se podíleli na výzdobě Burgtheatru (1886/88) a schodiště Uměleckohistorického muzea (1890). V roce 1894 Klimt získal zakázku na výzdobu velké auly Vídeňské univerzity, která dala pod-

nět ke vzniku jeho nejzávažnějších kompozic (*Filosofie, Medicína, Právo*) a o deset let později skončila velkým skandálem.

Roku 1897 založili Gustav Klimt, Josef Hoffmann (1870–1956, rodák z Brtnice u Jihlavy), J. M. Olbrich, Koloman Moser, Carl Moll, Emil Orlik, Max Kurzweil, Adolf Böhm a další spolek Vídeňská secese (*Wiener Secession*), jehož se Klimt stal předsedou. V následujícím roce začali vydávat časopis *Ver Sacrum* (5 ročníků, 1898–1903) a podle projektu J. M. Olbricha postavili proslulý výstavní pavilon nedaleko Naschmarktu, v němž se do roku 1905 konala dlouhá řada výstav členů Secese a jejich zahraničních hostů. Pro XIV. výstavu roku 1902 Klimt

vytvořil *Beethovenovský vlys*, který je jednou z jeho nejvýznamnějších realizací a dnes je možno jej znovu vidět na téměř původním místě v pavilonu Secese.

Nejvýznamnější komplexní dílo (*Gesamtkunstwerk*) Vídeňské secese však Klimt a Hoffmann realizovali až při výzdobě paláce Stocklet v Bruselu (1904–12). Vídeňské dílny díky této zakázce získaly finanční rezervu a uskutečnily svůj sen – Kabaret Fledermaus (1907) s barem a hledištěm pro 300 diváků na vídeňské Kärntnerstrasse, kde se hrály hry Hermanna Bahra, Petera Altenberga, Egona Friedella a Roda Rodyho.

Po skandálech s alegorickými kompozicemi pro Vídeňskou univerzitu v roce 1906, které její profesori odmítli přijmout a Klimt zase upravit svoji koncepci, opustil Klimt s nejbližšími přáteli Secesi a založil Ligu rakouských umělců. Stáhl se do soukromí a od té doby pracoval takřka výlučně pro soukromé zákazníky. Tehdy vznikají

jeho proslulé portréty manželek a dcer mecenášů, které jsou nejlepší ukázkou jeho rafinovaného malířského umění. V letech 1908 a 1909 uspořádal s Hoffmannem dvě první z legendárních Kunstschau, které znamenají počátek mezinárodní avantgardy ve Vídni. Letní měsíce trávil Klimt s rodinou své celoživotní přítelkyně Emilie Flögeové na Attersee v Solné komoře, kde vznikla většina jeho krajin. Od roku 1912 začíná jeho poslední „květinové“ období pod vlivem fauvistů Matisse a Bonnard a jeho mladších následovníků Egona Schieleho a Oskara Kokoschky.

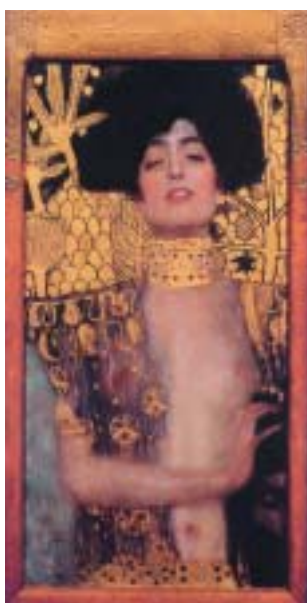
Pallas Athéna, olej na plátně, 1898.

Gustav Klimt byl ve Vídni od počátku pokládán za nástupce „knížete malířů“ Hanse Makarta, byl tehdy nejlépe placeným umělcem nejen ve Vídni a dostalo se mu četných oficiálních uznání (1910 Benátky, 1911 Řím, 1917 Vídeň a Mnichov). Zemřel na

mozkovou mrtvici dne 6. 2. 1918 ve stáří pouhých 56 let a zanechal četné nedokončené obrazy, napovídající o možnostech jeho dalšího uměleckého vývoje. Četné akce vídeňské Secese se – navzdory kritice konzervativních měšťanských vrstev, univerzity i císařského dvora – setkaly téměř okamžitě s úspěchem. Nebylo by to ovšem možné bez řady mecenášů, na něž měla Vídeňská secese štěstí – své příznivce našla především mezi židovskými rodinami liberální velkoburžoasie, které jako první a nejvíce modernu podporovaly.

SONJA KNIPSOVÁ – PORTRÉT MODERNÍ ŽENY

Ženský portrét je jediné téma, které provází Klimtovu tvorbu od začátku až do konce a nejvýrazněji se v něm odrážejí všechny proměny jeho stylu. Ve skutečnosti však vytvořil portrétů velmi málo – z celkového počtu asi 230 obrazů je portrétů pouze 26. Tuto neobvyčejnou galerii zahajuje *Portrét Sonji Knipsové* (1898), který vídeňská novinářka Bertha Zuckerandlová označila za „sublimovaný extrakt typu moderní ženy“. Sonja byla opravdová baronesa a jediná představitelka vyšší šlechty, kterou Klimt portrétoval. Bylo to krátce po svatbě s Antonem Knipsem, jehož podnikatelské aktivity souvisely se železářským průmyslem v Čechách a Kreditanstaltem ve Vídni. Jejich vídeňský byt, letní sídlo a nakonec i vilu ve Vídni navrhl Josef Hoffmann a Klimt ji vyzdobil svými obrazy. Do

Judita, olej na plátně, 1901.

salonu umístil Sonjin portrét, v němž se mísí různé styly – mnohé ještě upomíná na Makarta, uvolněná malba průsvitných růžových šatů (vybral je Klimt sám) zase připomíná rukopis Whistlerův. Sonja sedí v zahradě či parku a pozadí její hlavy tvoří spleť orchidejí. Zachytil ji jakoby v momentu překvapení, náhle vyrušenou z tichého snění příchodem nečekaného diváka. Její výraz napovídá pro Klimtovy portréty žen charakteristický moment odstupe a současně hlubšího zamyšlení, který jim dodává tajemnost a zároveň přesvědčivost. Stejně důležité je, že zde poprvé zvolil čtvercový formát, který hrál později ve Vídeňské secesi tak významnou úlohu.

FRITZ WAERNDORFER A VÍDEŇSKÉ DÍLNY

V roce 1903 založili Josef Hoffmann (1870–1956) a Koloman Moser (1868–1918) společnost Vídeňské dílny (*Wiener Werkstätte*) pro aplikaci svého stylu do užitého umění a předmětů každodenního života. Kapitál na založení dílen poskytl mladý obchodník Fritz Waerndorfer (1868–1939), který se stal pokladníkem spolku. Jeho otec Samuel Wärndorfer byl majitelem továrny na výrobu bavlny v Náchodě, díky nákupům dalších továren se jeho podnik stal jedním z největších svého druhu v monarchii. Počátkem 90. let poslali rodiče mladého Fritze na studijní cestu do Anglie, aby sbíral zkušenosti v textilním průmyslu (od té doby si začal psát jméno bez přehlásky). Ten ale trávil čas i finance návštěvami mu-

Portrét Sonji Knipsové, olej na plátně, 1898.

zeí a obchodů s uměním a uměleckým řemeslem. Po návratu se prostřednictvím Hermanna Bahra seznámil s Klimtem, Hoffmannem a Moserem. V roce 1901 uspořádal ke Klimtově poctě slavnostní večeři, o dva roky později nechal Klimtův ateliér vymalovat a zařídit novým nábytkem podle návrhů Josefa Hoffmanna.

Fritz Waerndorfer byl nadšeným sběratelem a získal mnoho Klimtových obrazů právě z prvního období Secese: vedle tří raných krajin také alegorický obraz *Pallas Athény* (1898), kterou secesionisté považovali za svoji patronku. Vilu na Weimarer Strasse 59 mu Hoffmann zařídil jako Klimtovu galerii, kde byl ve zvláštní skříni (kterou navrhl Kolo Moser) instalován slavný obraz těhotné ženy *Naděje I* (1902), který ukazoval jen zvláštním hostům. Poprvé byl vystaven až na Kunstschau 1909, ale i tam se stal předmětem skandálu – vystupující nahé břicho těhotné ženy na temném pozadí bylo považováno za porušení všech společenských tabu. Vedle Klimta Waerndorfer sbíral zejména Hoffmannovy a Moserovy práce. Podařilo se mu získat také dva tucty zvláště zajímavých nepublikovaných kreseb Aubreyho Beardsleye a asi 150 dopisů z jeho posledního životního období. Jednou řekl Hoffmannovi:

„Když si tak prohlížím vaše věci, zdá se mi, že celá Secese vznikla jenom kvůli mně.“

V roce 1907 financoval Waerndorfer Kabaret Fledermaus, zařízení ve stylu Vídeňské secese, který proslul jak svými interiéry, tak literárním programem. Od roku 1908 rozšířil svoje sběratelské zájmy také na Oskara Kokoschku a Egona Schieleho. Waerndorfer nakonec utopil ve Vídeňských dílnách a kabaretu nejen vlastní peníze, ale zčásti i prostředky své rodiny. Po finančním krachu dílen v květnu 1914 musel svůj dům a Klimtovy obrazy rozprodat a odejít do Spojených států. Vídeňské dílny byly změněny na akciovou společnost, v níž měl hlavní podíl olomoucký bankéř Otto Primavesi (1868–1926). Také on byl vášnivým sběratelem Klimta, který pro něho namaloval portréty manželky Eugenie a dcery Mädy (1912, 1914), jedny z prvních obrazů v jeho „květinovém stylu“. Také on po krachu své banky v roce 1926 musel téměř celou Klimtovu sbírku rozprodat.

KLIMTŮV OCELOVÝ MAGNÁT

Jedním z nejdůležitějších mecenášů Klimta a zákazníkem Vídeňských dílen byl patrně nejvlivnější průmyslník monarchie Karel Wittgenstein (1847–1913). Pocházel z asimilované židovské rodiny, po maturitě v roce 1865 utekl do Ameriky, kde si vyzkoušel nejrůznější zaměstnání. Za dva roky se vrátil do Vídně, několik semestrů studoval na technice a pak se stal ředitelem hutí v Cukmantlu (Zlaté Hory). Roku 1874 se oženil s Leopoldinou ze zámožné rodiny Kallmusů z Dubí u Teplic, mladou hudebně nadanou dívkou. Brzy nato se stal majitelem teplických hutních závodů a zanedlouho i České montánní společnosti. V roce 1886 mu Max Gompertz nabídl i místo ředitele Pražské železářské. Cestou „amerikánských metod“ – podle odpůrců a konkurentů – provedl rychlou modernizaci a centralizaci hutní výroby do Kladna, kde tehdy vznikla i Poldina

Portrét Margarethy Stoneborough-Wittgensteinové, olej na plátně, 1905.

hut (nazvaná podle jeho ženy). Jako první založil český železářský kartel a nakonec ovládl celé rakousko-uherské hutnictví. Ve věku 50 let dosáhl všech možných cílů a stal se jedním z nejbohatších lidí monarchie (jeho majetek se odhadoval na 200 milionů rakouských korun).

V roce 1897 rezignoval na všechny své funkce včetně správní rady Kreditanstaltu, cestoval po světě a začal velkoryse podporovat novou vídeňskou hudební a uměleckou scénu. Palais Wittgenstein na Allengasse (dnes Argentinierstrasse 16) se stal centrem hudební Vídně – soukromé koncerty se konaly v hudebním sále s tapisériemi ve stylu prerafaelitů, z černého podstavce tu shlížela mramorová busta Ludwiga van Beethovena od Maxe Klingera, na stěnách visely Klimtovy, Knopfovy a Böcklinovy obrazy. Další místnosti zdobila díla secesionistů, Puvise de Chavannes a Giovanniho Segantiniho, sochy Augusta Rodina a Ivana Meštroviče. K pravidelným hostům patřili Johannes Brahms, Klara Schumannová, skladatel Gustav Mahler, Bruno Walter, někdy Richard Strauss, Arnold Schönberg či Maurice Ravel. Uprostřed salonu stála proti sobě dvě koncertní křídla, na něž hrával Alexander von Zemlinsky s Paulem Wittgensteinem (1842–1928).

(pokračování na str. 18)

KŘEHKÉ SKUTEČNOSTI

O slovinském Jeruzalemu, židovském Zámurí a střední Evropě

Slovinskem většina turistů projíždí a jen krátce se tu zastavuje k odpočinku či na nocleh po cestě do chorvatské Dalmácie. Nepřetržitý proud automobilů se v létě valí po dálnici z Vídně do Štýrského Hradce, Mariboru, Záhřebu a pak se rozděluje na Pulu, Rijeku, Zadar, Šibenik, Split atd. až po Dubrovník. Kupodivu se nakonec k Jadranu všichni nějak vejdou, i když to místy jistě není snadné, a hladina moře se – v příkrém rozporu s Archimédovým zákonem – ani dramaticky nezvedne. Země a krajiny, které zůstaly vzadu, představují především něco, co odděluje bydliště od vytouženého moře, obtížnou překážku, kterou je nutné co nejrychleji překonat. A jako takové se jeví i při návratu; berou na sebe podobu hodin námahy a nepohodlí, spojené navíc s vědomím, že je po dovolené, případně po prázdninách.

A přitom... Střední Evropa, která je tak jako tak naším údělem, má celou řadu tváří a některé z nich jako by nepatřily k jednomu tělu, natolik jsou (zejména na první pohled) odlišné a osobité. Také Slovinsko je z rozhodující části střední Evropou,

chtělo by se dokonce říci včetně Terstu, kdyby nebyl v roce 1918 odebrán Rakousku a přiznán Itálii. Bylo stejně jako třeba české země po několik staletí (jako celek od roku 1526) součástí habsburské říše. Kdo si ze školy pamatuje, že Habsburkové nastoupili na český trůn také v roce 1526, nebude tou shodou tolik překvapen. Přesto však by měl uznat, že je to shoda překvapující.

ŠTÝRSKO A DOLNÍ ŠTÝRSKO

Když odbočíme z dálnice před Štýrským Hradcem na Feldbach a odtud na Kapfenstein a St. Annu am Aigen, ocitneme se rázem ve světě, který se, alespoň co do kožených kalhot, vinic a všeobecné malebnosti, od dob císařství mnoho nezměnil. Obklopuje nás Štýrsko, Steiermark, slovinsky pak Štajerska. Německý i slovinský název mají své oprávnění, protože

zhruba dvě třetiny historického Štýrska leží v Rakousku, zbytek, takzvané Dolní Štýrsko, je dnes s městy jako Maribor, Ptuj nebo třeba Celje součástí Slovinska. Nás ale zajímá především část hraničící s Rakouskem, Maďarskem i Chorvatskem současně, nejvýchodnější část Štajerské Slovenie mezi městy Ljutomer a Ormož a zcela pohraniční Prekmurje. Neboli Zámurí, Muravidék, kraj za řekou Murou. Tady je na malé ploše zachováno mnohé z atmosféry předlitavského a zalitavského světa minulých dob, končí (nebo začíná) tu velkolepá uherská pusta, pro kterou se nabízí parafráze Humboldtova výroku „v celém světě neviděl jsem nic

Vinice obklopují slovinský Jeruzalem ze všech stran.

velkolepějšího nad tu blbou Halič“, a kopce a stráně Slovenske Gorice mezi hrady a kaštely jsou plné vinic, které dávají renski rizling a sauvignon jakostí i suchostí, že si o tom nejen na Moravě mohou nechat pouze zdát. To všechno samo o sobě už byl dostatečný důvod pro směr Murská Sobota, která pod jménem Murszombath byla po staletí součástí uherských žup Vas a Zala.

Poté, co podunajská monarchie přestala existovat, se zejména pomezí oblasti ocitly ve vzduchoprázdnu, které dusilo a často udusilo etnika, tradice i dlouhodobý modus vivendi různojazyčných a částečně i různobarevných obyvatel: ti se do té doby sice často prali, ale dlouho je nenapadlo, že by se mohli třeba vzájemně i vyhubit. Nebo možná i napadlo, ale vzhledem k tehdejší obecné zaostalosti a dílem snad i z pověrčivosti a různých ná-

boženských předsudků to považovali za neproveditelné.

V této souvislosti se nabízí otázka, jak na tom byli zdejší Židé, pokud tu nějakí byli, protože na nich se nápadly a novinky, týkající se soužití jedněch s druhými zkoušely s oblibou nejdříve. Nějací tu skutečně byli, a jak na tom byli, se pokusíme pospat. Nejdříve se však musíme vyrovnat se skutečností, že nějakých dvacet kilometrů od Murské Soboty a řeky Mury a už jen sedm kilometrů od starobylého Ljutomeru (Luttenberg), centra proslulé Prlekije, se na pahorcích pokrytých vinicemi, rozkládá Jeruzalem.

DIE SCHÖNSTEN WEINBERGE DER WELT

„Jeruzalem liegt im Nordosten Sloweniens, wo sich die schönsten Weinberge der Welt befinden.“

Jeruzalem leží v severovýchodním Slovinsku, kde se nacházejí nejkrásnější vinice na světě. Tak to stojí v seriálním německém průvodci, na který je v mnoha ohledech spolehnutí. Jenže tohle je přece jenom...

Jeruzalem nám nakonec potvrdí i podrobná mapa, zobrazující oblast mezi městy Ljutomer a Ormož, vzdálenými od sebe necelých 20 kilometrů. Asi po pěti kilometrech se objeví směrový ukazatel s nápisem Jeruzalem. Zabočíme vlevo, úzká asfaltová silnice stoupá ve spirálových serpentínách list-

natým lesem a pak najednou uvidíme něco, co nás přinutí šlápnout na brzdu, vypnout motor a vystoupit z auta. Před námi jsou „die schönsten Weinberge der Welt“, krajina složená z vinic, roztroušených usedlostí, věží a věžiček, altánů, červených střech, svahů a strání, místo, kde se práce lidí spojuje s dílem přírody v harmonii, která je dokonalá a jedinečná. Stejně jedinečná a stejně dokonalá je i chuť a vůně zdejšího bílého vína. Místní tramínek, šipon nebo sivi pinot nejsou špatné, ale suchý renski rizling a sauvignon blanc z jeruzalemsko-ormožské oblasti je možná nejlepší na světě, pokud platí, že zdejší vinohrady jsou nejkrásnější na světě. Hodnocení je v těchto případech vždy do jisté míry subjektivní, ale nesporným faktem je, že Rakousko-Uhersko dokáže překvapit i téměř sto let po svém zániku.

SLOVINŠTÍ SOUVĚRCI

Přítomnost Židů na území dnešního Slovinska je doložena od římských dob. Potvrzují to archeologické nálezy v Mariboru a Škocjanu. Ve 12. století sem přicházejí Židé z Itálie a ze střední Evropy, usazují se ve větších městech, kde jim byla časem vyhrazena malá ghetta. Věnovali se především obchodu, peněžnictví, ale také například vinařství. Existují doklady o existenci středověkých synagog v Lublani a Ptuiji. Maribor (Marburg, Marpurk) patřil ve středověku k hlavnímu židovskému střediskům oblasti – na počátku 15. století v něm žilo na 300 Židů. Zdejší starobylá synagoga je jedinou stavbou svého druhu, která se z této doby (v přestavbách) zachovala. Sídli v ní vrchní rabínat pro Štýrsko, Korutany a Kraňsko a působil rabi Israel Isserlein ben Petachia (1390–1460), proslulý talmudista a halačická autorita, autor díla *Trumat ha-Dešen*, ze kterého Moše Isserles často vychází ve své slavné adaptaci Šulchan aruchu *Mapa*, závazné pro praxi aškenázských Židů.

Období relativního bezpečí a prosperity skončilo na sklonku 15. století. Roku 1496, pouhé čtyři roky po vyhnání Židů ze Španělska, vydal císař Maxmilián I. dekret, nařizující vyhnání Židů ze Štýrska a Korutan, v roce 1515 také z Kraňska. Vyhnanci se rozptýlili do okolních zemí; někteří našli útočiště také na Moravě. (Příjmení Marpurgo či Morpurgo, poměrně časté v Itálii, USA i v Izraeli je odvozeno právě od Marpurku – Mariboru.) Mariborská synagoga byla změněna v kostel Všech svatých, který byl uzavřen a odsvěcen za josefínských reforem na konci 18. století.

Teprve v roce 1709 povolil Karel VI. Židům do oblasti dnešního Slovinska přístup. Rakouský císař František I. ale toto povolení o sto let později (1817) opět odvolal, a tak restrikce padly definitivně až roku 1867, kdy byla Židům v celém rakousko-uherském císařství přiznána všechna politická i občanská práva.

Není divu, že se za těchto okolností Židé do zemí v minulosti příliš nehrnuli. Výjimkou bylo Prekmurje, Muravidék, kde se Židé původem většinou z Maďarska usazovali v 18. i 19.

století, zejména v Murské Sobotě a Lendavě. Stěhovali se vlastně z Uher do Uher, a restrikce, platné v sousedním Štýrsku, se jich tedy netýkaly. V Murské Sobotě, administrativním střediskem Prekmurje, byla v 19. a 20. století relativně velká židovská obec, která podle plánů L. Baumhorna vybudovala a v roce 1908 otevřela velkou synagogu, zbořenou pak v roce 1954. Židovská obec, mezi první a druhou světovou válkou největší ve Slovinsku, už po válce obnovena nebyla. Také zdejší rozsáhlý židovský hřbitov téměř zanikl; dnes je na jeho místě pomník na památku Židů, zavražděných během holokaustu

LENDAVA

Jinak je tomu v nedaleké Lendavě (dříve Dolnja Lendava, maďarsky Lendva, Alsó-lendva, německy Lindau, Unter-Limbach), malém městě na samé slovinsko-maďarsko-chorvatské hranici a středisku maďarské menšiny ve Slovinsku. Maďarština je zde spolu se slovinstinou úředním jazykem, nápisy a informační tabule jsou většinou dvoujazyčné.

Sčítání lidu z konce 18. století zmiňuje v Lendavě dva židovské obchodníky, Lebliho Marxe a Marxe Jakaba. V 19. století Židů přibývá – najdeme mezi nimi vedle obchodníků také nájemce palíren, výrobce medoviny, právníky i lékaře. Hráli důležitou roli v ekonomickém životě města, vlastnili zdejší hotel a založili v Lendavě i první spořitelnu.

Na rozdíl od Murské Soboty se zdejší synagoga zachovala. Byla postavena v polovině 19. století jako jednoduchá krásná stavba na téměř čtvercovém půdorysu se stanovou střechou a průčelím, členěným pilastry. V přízemí bylo osmdesát míst pro muže; na galerii, podpírané šesti pozlacenými sloupy s korintskými hlavicemi, se vešlo šedesát žen. První bohoslužby se v lendavské synagoze uskutečnily po roce

1866 za rabína Mosese Schacherlesze. Pak sloužila svému účelu dlouhých (či krátkých) 78 let, po kterých byla v souvislosti s deportací Židů v roce 1944 uzavřena, aby v ní už nikdy nezazněl hlas kantora při šachritu, mincha nebo maarivu.

Po válce byla budova využívána jako skladiště. Na konci 20. století došlo za přispění fondů EU k její rekonstrukci. Dnes se v ní konají koncerty a výstavy, najdeme tu také malou expozici, připomínající historii a osud zdejších židovských obyvatel i skutečnost, že lendavská synagoga je jedna ze dvou, které se dnes na slovinském území nacházejí.

Několik set metrů od maďarské hranice v obci Dolga Vas, která je dnes už součástí Lendavy, je také jedno z mála zachovaných židovských pohřebišť ve Slovinsku, hřbitov lendavské obce. Stejně jako synagoga je včetně obřadní síně dobře opraven a udržován. Najdeme tu jména a pomníky těch, kdo v 19. i 20. století v Lendavě žili a účastnili se jejího života a osudů, její historie. K ní patří i zánik Rakousko-Uherska, ke kterému měli Židé

obecně dobrý vztah, přenesení městečka z uherské župy do království Srbů, Chorvatů a Slovinců v roce 1918, a pak zase zpátky do župy v roce 1941. Ti, kteří tu pochování nejsou, zažili vesměs i poslední přenesení, v roce 1944, do Osvětimi. To už ale s nimi městečko nezůstalo. Na smrt šli sami.

Z rakousko-uherské atmosféry a snad i praxe si Slovinsko uchovalo i po zničovacím náporu obou hlavních totalit 20. století nejen nostalgickou vzpomínku. Možná, že víc než v jiných zemích Evropské unie jsou si tu lidé vědomi toho, že v současné době není jiná rozumná alternativa (Slovinsko má dva miliony obyvatel a je přibližně čtyřikrát menší než ČR), jak získat záruky pro budoucnost. Ale nejen to. Občas má tady člověk dojem, že by se šance, kterou podunajská monarchie nabízela a kterou její národové i ona sama po stáletích trpělivých i netrpělivých sporů a konfliktů promarnily, by se mohla v jiné podobě a v jiném zadání opakovat.

Z čeho takový dojem vychází? Z poměrně křehkých skutečností a jejich ještě křehkých vztahů: Z Jeruzalema uprostřed ormožsko-ljutomerských kopců, z větru, který vane z pusty na Lendavu, z Humboldta, z odbočení z dálnic, z vesnic a městeček na kopcích i v rovinách, z ryzlinku a také ze sauvignonu... **Text a foto JIRÍ DANÍČEK**

Lendavský hrad pochází z 12. století.

Synagoga z poloviny 19. století.

Dolga Vas – hřbitov bývalé lendavské obce.

LOGIKA V AKCI

(úryvek z knihy *Dorona Avitala Logika be-peula*)

Chvilí klidu. Skupinka postav sedí na vyvýšeném útesu skály, ze kterého je vidět celé Libanonské údolí a ohromné svahy, které do něj strmě padají od západu. Dole, na úpatí širokého kopce nad silnicí, která vede směrem na sever, se nachází šiitská vesnice. Jen několik kilometrů odsud leží Baalbek, metropole oblasti. Tlumené světlo měsíce osvětluje údolí a vesnice je jako na dlani, její silueta je zřetelná tak jasně, jako kdyby ji ti lidé pozorovali na mapě či na podrobném leteckém snímku.

Je noc 20. května 1994. I zde se slaví muslimský Svátek obětí. Libanonské údolí, zvané Bikáa, je nejvýše položeným údolím celého syrsko-afričského zlomu, který se táhne na východ od Středozemního moře. Geologicky vzato je Bikáa ohromné tektonické jezero rozprostírající se ve výšce 1000 a více metrů nad mořem, z východu i ze západu ho ohraničuje bariéra vysokých horských štítů. Je to oblast bohatá na vodu, sýpka Libanonu, kde se kromě máku na výrobu opia pěstuje také vinná réva a ovocné stromy. Správní a ekonomické středisko oblasti, šiitský městys Baalbek, funguje také jako hlavní oblastní bašta Hizballáhu. Hizballáh nyní ovládá a kontroluje celé údolí a jeho hlavními partnery tu jsou jednotky syrské armády rozmístěné hlavně v jižní části oblasti, podél spojnice mezi Bejrútem a Damaškem.

Jak už bylo řečeno, není úplně temná noc; skupinku postav však nelze jasně spatřit, ani odhadnout, kam se chystá, protože západní svahy cloní z východu i západu měsíční paprsky a vrhají sem hustý stín. Uplyne několik minut a začínají se ostřeji rýsovat siluety. Další pár chvil a postavy se zvedají, dávají se do pohybu a pod rouškou horského stínu se v zástupu blíží k vesnici.

Stín stíhá stín. Postavy přecházejí silnici. Míjejí první domy spící vesnice. Proklouzávají kolem vesnických domků a dvorů, podél ovocných sadů a dobře udržované vinice. Přesně vědí, kde je tu jaký plot nebo terasa, stezka mezi domky či vchod, jako by se nepohybovaly ve skutečnosti, ale podle nějakého vlastního neviditelného schématu rozloženého v prostoru a čase, jenž řídí každý jejich pohyb, každý krok. Tu a tam zašteká pes, ale zatím se ve vesnici nikdo neprobudil, nikdo nezpozoroval stíny míhající se jen několik málo metrů před prahy domů. Je zřejmé, že jim nic nezabrání, aby v klidu pronikly k cíli.

Směřují k širokému dvoupatrovému domu na kraji sadu, nedaleko od hlavní silnice na Baalbek. V této chvíli už postavy dorazily k domu a rozdělují se, každá za svým vlastním cílem. Po klidném spočinutí na útesu nastává tiché napětí pečlivě navycvičené akce. Ještě chvíle příprav a poté zkoordinovaný nástup, celá jednotka jako jeden muž, lehký bzukot vysílaček, poslední výměny pohledů.

Jednotlivé postavy rychle vstupují do domu. Cestu schodištěm, pokoji i úzkými chodbami dobře znají. Disciplinované ticho je narušeno, takže musejí jednat rázně a hbitě. Dvě postavy ze skupiny dorazily na desetinu sekundy přesně k posteli

muže, který je terčem celé akce. Ten člověk natahuje ruku za hlavu, snaží se uchopit stříbrný revolver, ale náhle ucítí na spánku hlaveň zbraně, již drží v ruce jedna z postav, a ochabne.

Celý dům je vzhůru nohama. Jeho obyvatelé se probouzejí, ženy i muži. Děti skáčou z postelí, pletou se pod nohama nezvaných hostů. Vykulené oči, ve tvářích otazníky. Bouchají dveře. Ozývá se pláč. Nikomu se nesmí zkřivit ani vlasek, přečkávat si vetřelci. To je motto celé akce, která byla systematicky připravována až do nejmenšího detailu dlouhé týdny a měsíce.

Míjejí sekundy a muže, který chtěl zaútočit stříbrným revolverem, odnášejí do temné noci na nosítkách. Ještě několik minut zdržení: postavy sbírají důležitý materiál, průkazy, doklady, fotografie a samozřejmě zbraně. Pak se spěšně seřadí na dvoře a rychle opouštějí místo činu. I sebemenší prodlení by mohlo způsobit katastrofu.

Noc se probouzí svištěním kulek, které vystřelil muž, jenž je později identifikován

jako bratr uneseného. Bratr stojí odvážně na terase a snaží se zmařit únoscům únik tím, že po nich střílí z lovecké pušky. Jeho střely zahajují sílící smršť dalších střel z několika míst v okolí. Na ulici se objevují ozbrojenci Hizballáhu. Červené paprsky laserových zaměřovačů jejich zbraní rozsvěcují nebe. Je slyšet sílící rachot aut, která přivázejí Hizballáhu posily.

Představí si, jaké možnosti se v dané chvíli honí hlavami únosců, je jednoduché. Začnou-li střílet, riskují, že se situace vyvine v bouřlivé střetnutí, které může vyvrcholit ve skutečné bitvě. Zajistí-li své spouště, vystaví se nebezpečí, že je zasáhne kulky z lovecké pušky. Zazní několik výstražných střel a náhle se na muži na terase usadí paprsky laserových zaměřovačů, kterými na něj míří únosci. Bratr uneseného si okamžitě všimne červených světel poskakujících po jeho těle a pochopí, že bude-li tvrdošijně pokračovat v bitvě, zemře. Přestává střílet a padá na kolena. Je zřejmé, že inteligence a sebeovládání soustředěné v útočnickově prstu, jenž je připravený stisknout spoušť, je mnohem účinnější než smršť vypálených kulek.

Únosci se rychle vzdalují, na nosítkách nesou majitele stříbrného revolveru. Do cesty jim vbíhá jakási rozespálá žena a s ní několik dalších vesničanů. Únosci překračují silnici, která se stáčí nahoru do vesnice, a po několika minutách nem přijíždějí vozy s posilou od Hizballáhu. Únosci zrychlují tempo. Protáhlé skupiny bojovníků Hizballáhu prorážejí tmu, která, jak bledne měsíc, houstne a houstne. Rozespálí vesničané se marně snaží, aby pomohli členům Hizballáhu zamířit zbraně směrem, jímž se vzdalují únosci. Podarí se jim trefit jednoho únosce do stehna, ale jejich chvatné tempo tím nezpomalí. Únosci mizí v hostnoucí tmě, jež padá na svahy Bikáa. Mise je dokončena.

Druhého dne informují titulky ranního tisku v Izraeli a v Británii o odvážné a dlouho připravované akci komanda izraelské armády v Libanonu. Ze svého domu byl unesen Mustafa Dirani, vůdce šiitské extremistické skupiny Libanonské jednotky odporu (*běžně známé pod jménem Amal, pozn. překl.*). Toto hnutí má blízko k Hizballáhu a je přímo napojené na Írán. Jeho přívrženci zajali, dlouhá léta zadržovali a poté údajně předali íránským Revolučním gardám kapitána izraelského letectva, navigátora Rona Arada.

(Z hebrejského originálu *Logika be-peula* vydaného roku 2012 v Izraeli přeložila Michela Rozov.)

TEORIE A PRAXE

(dokončení ze strany 7)

Já a moji přátelé máme pocit, že v Izraeli začíná nová kapitola, jakási druhá republika. První republika jako by skončila s Rabinem, pak nastalo období, které není moc čitelné. Mám pocit, že Bibi a jeho generace si s novým počátkem příliš neporadili. Šaron dokázal udělat klíčový krok, stažení z Gazy byl velmi důležitý a kurážný výkon. Ale teď už je opravdu čas na změnu. Proto jsem se rozhodl ve svých padesáti letech vstoupit do politiky a se mnou hodně dalších padesátníků. Kadima pro naše názory vypadala jako dobrá volba. Představovala naději pro něco nového.

Kadima zažila hektické jaro a léto. Na jaře souhlasila s vytvořením široké vládní koalice, po pouhých dvou měsících z vlády odešla. Proč ten souhlas a proč tak rychlý odchod?

Na začátku, v květnu, padlo rozhodnutí odložit volby, které se měly konat v září 2012, a přijmout nabídku premiéra Benjamina Netanjahua na vytvoření velké koalice Likud – Kadima. Vnímali jsme to jako dobrý krok, hodně jsme si od toho slibovali a myslím, že spousta lidí v Izraeli si oddychla. Už jsou unavení z toho, že nechápu, kam země směřuje. Koalice měla 94 křesel, což byla opravdu velká síla. Mohla řešit a vyřešit nový volební systém, vojenskou službu pro ultraortodoxní Židy, posunout dál jednání s Palestinci... S Cipi Livniovou a Šaulem Mofazem, šéfem Kadimy, jsme se domnívali, že v otázkách zahraniční politiky a obrany bychom mohli Bibiho zvládnout. Lidí mi říkali, že lezeme do pastí, kterou nám Bibi připravil, a já odpovídal, třeba se Bibi po volbách, které se mají konat v listopadu 2013, probudí a bude sám v pastí. Měli jsme chuť do práce, domnívali jsme se, že nové volby by vynesly do čela vlády Baraka, který by nám snad pomohl v jednáních s Palestinci.

Nesouhlasil jsem s tím, abychom z koalice vystupovali kvůli Talovu zákonu, protože mám pocit, že ortodoxní komunita se mění už sama od sebe a postupně se změní i bez toho, že budou okamžitě schváleny odvody do armády. Zřejmě ale došlo k takovému střetu mezi Mofazem a Bibim, že prostě nešlo pokračovat společně dál, a člověk se s tím musí smířit. Nicméně mám pocit, že to byla promarněná šance.

Mohu se zeptat na to, jak se Kadima staví k iránskému problému?

Kadima byla ve vztahu k Íránu vždycky obezřetná a zdrženlivá. Její oficiální stanovisko je, že se jedná o mezinárodní problém, o kterém musíme mluvit s našimi spojenci, se Spojenými státy a Evropskou unií. Nelíbí se nám Bibiho výhrůžný jazyk, jeho čeření vody, celý jeho přístup, a také se nám nelíbí slepá ulička, do které jsme se dostali v jednáních s Palestinci. Myslím, že ať se v nejbližších letech bude dít cokoli, musíme být velmi opatrní, abychom si byli jisti, že se nebude směřovat izraelsko-palestinský konflikt a konflikt mezi Izraelem a radikálním islámem pod vedení Íránu. Íránská hrozba nás nesmí odradit od snahy řešit problémy s Palestinci.

Myslíte si, že Bibi ve vztahu k Íránu či ohledně nedostatku záruk ze strany Palestinců přehání?

V případě Palestinců se Bibi, myslím, nesnaží o nic jiného než o to, že hledá příležitost, jak zastavit mírový proces. V případě Íránu – nevím, zda přehání, ale řekl bych, že místo aby jednal jako rozumný politik a spolupracoval s našimi spojenci, především s USA a Evropskou unií, kárá celý svět.

Jste součástí nejen izraelského světa, ale také amerického, kde jste studoval, a díky své české ženě i zdejšího. Jak tyto tři světy, tři kultury vnímáte?

Co se týče pracovního tempa, vývoje ekonomiky a technologií, mám dobrou zkušenost s Amerikou. Ale lidsky a kulturně se cítím součástí Evropy. Ideální stav by byl, aby se Izrael dostal ekonomicky na úroveň Ameriky, ale kulturně se inspiroval Evropou, což se v posledních letech děje. V Izraeli se ozývají i hlasy, abychom si víc hleděli Ruska, ale s tím nesouhlasím. Co oceňuji na Čechách? Zdejší pomalost, což neberte ve zlém. Mám pocit, že Izraelci jsou příliš rychlí, že by měli zpomalit, soustředit se. Já jsem platil nedávno svému synovi ve škole obědy a měl jsem pocit, že jsem se ocitl v době Rakouska-Uherska, než jsme všechno spočítali, sepsali všechny ty stvrzenky... Takže se mi líbí určitá vaše uvolněnost. A také smysl pro humor, ten mírný cynismus, bez kterého to v životě ani ve válce nejde – to, že člověk neztrácí proporce a nebere se tak úplně vážně.

ALICE MARXOVÁ

ŽIDÉ A MUSLIMOVÉ SPOLEČNĚ

(dokončení ze str. 3)

SPOLEČNÝ ZÁJEM

Nakonec to ale může být společný zájem, který přivede k daleko většímu porozumění muslimy a Židy nejen v Evropě, ale i v ostatních částech světa. V Evropě se v poslední době velmi vehementně diskutuje na všech možných politických úrovních o tom, kam až může jít náboženská svoboda a zda má přednost před ostatními svobodami. Začalo to ochránci zvířat, kteří iniciovali zákaz rituálních porážek napříč evropskými státy. Nyní diskuse pokračuje, hlavní téma je však tentokrát velmi citlivé (ve všech ohledech), a to obřízka. Po Švédsku, kde se již k určitému kompromisu dospělo, se nyní stejná dispute naplno rozeběhla v Německu. A stejně jako se v případě rituálních porážek nejednalo v první řadě o schitu, ale o porážky muslimské, tak také nyní vznikla kauza na základě případu obřízky muslimského chlapce.

„Když je v Evropě ohrožena náboženská svoboda a právo praktikovat svou víru, musíme se proti tomu postavit společně. Útok na jednoho z nás je útokem na nás všechny. Máme právo i povinnost vyslat z našich synagog a z našich mešit ten správný signál,“ prohlásil Moše Kantor. Jak to bude nakonec vypadat, se uvidí. Stmelit totiž může nejen tlak okolí, ale i společná tragédie. Ve stejný den, kdy skončila konference, se v sídle francouzského Olympijského výboru konala tryzna za izraelské sportovce zavražděné v Mnichově přesně před čtyřiceti lety. Zúčastnila se jí i matka jednoho z muslimských vojáků, kterého – před tím než vykonal svůj hrůzný čin ve škole v Toulouse – zastřelil islámský fanatik Mohamed Merah.

Dovětek:

Nedlouho poté, co konference skončila, objevila se další kauza s karikaturami Proroka Mohameda, které vyvolaly opět bouřlivou reakci v muslimském světě.

Do ohně pak přilil olej i francouzský satirický magazín „Charlie Hebdo“, který na obálce otiskl karikaturu, kde je znázorněn ortodoxní Žid, tlačící na kolečkovém křesle muslima. Titulek k obrázku zní „Intouchables 2“, tedy „Nedotknutelní 2“, což je parafráze i u nás promítaného a známého filmu.

Že by šlo o reakci na konferenci a její mediální prezentaci, která byla ve Francii poměrně masivní?

TOMÁŠ KRAUS

ALEXANDER VON ZEMLINSKY

Více než patnáct let žil a působil v Praze

Letos uplynulo sedmdesát let od okamžiku, kdy – téměř zapomenut – zemřel v americkém exilu hudební skladatel, pedagog a dirigent Alexander von Zemlinsky, který patří k nejzajímavějším osobnostem středoevropského intelektuálního života před druhou světovou válkou.

Narodil se 14. října 1871 v rodině Adolfa Semlinského, jehož otec se přistěhoval do Vídně ze Žiliny a oženil se s Rakušankou, jež byla stejně jako on katolického vyznání. Alexanderova matka pocházela ze Sarajeva, její otec byl sefardský Žid a matka bosenská Muslimka. Celá rodina konvertovala k judaismu, takže malému Alexanderovi se dostalo židovského vychování. (Otec si současně změnil pravopis jména a začal používat přídomek „von“, přestože nikdy nebyl nobilitován.)

Alexander brzy objevil své hudební nadání, hrál v synagoze na varhany, komponoval, ve třinácti letech byl přijat na vídeňskou konzervatoř. K jeho učitelům tu patřil mj. Anton Bruckner, jehož hudba měla na ranou Zemlinského tvorbu výrazný vliv (např. v zajímavé *Symfonii č. 1 d-moll*).

SCHÖNBERG A MAHLER

Roku 1895 se Zemlinsky setkal jakožto dirigent amatérského orchestru Polyhymnia s Arnoldem Schönbergem, který zde hrál na violoncello. Stal se Schönbergovým neformálním učitelem a později také švagrem: Schönberg se oženil s jeho sestrou Mathildou. Pod Zemlinského vedením zkomponoval svůj *Kvartet č. 1 d-moll* (1904/05) a věnoval „učiteli a přáteli“ své *Písně op. 1*. Oba stáli roku 1904 u zrodu Společnosti tvůrčích hudebníků, jež měla podporovat provozování soudobé hudby; jejich vztahy však později ochladly kvůli Zemlinského skeptickému postoji k Schönbergově seriální (dvanáctitónové) kompoziční metodě.

Významným momentem Zemlinského kariéry se stalo uvedení opery *Es war einmal* (*Bylo jednou*) roku 1900 ve vídeňské Dvorní opeře pod taktovkou Gustava Mahlera. Příznivé kritiky přivedly mladého skladatele s širokými literárními zájmy do vídeňských salonů. V jednom z nich se seznámil s Almou Schindlerovou, která nebyla původně k jeho citům zcela hluchá; nakonec dala přednost Gustavu Mahlerovi. (Alma později ve svých vzpomínkách charakterizovala Zemlinského po svém zvyku nepřilíh laskavě jako „ošklivého skřeta, malého, bez brady a bez zubů. Vždy byl, nemytý, cítit kavárnou“.)

Zemlinsky se záhy prosadil jako dirigent: roku 1906 se stal prvním dirigentem vídeňské Lidové opery, rok nato ho přivedl Gustav Mahler do Dvorní opery. Když brzy nato musel Mahler odejít kvůli sporům s vedením této scény, k nimž přistupovaly antisemitské protesty vídeňského publika, přišel bohužel o angažmá i Alexander Zemlinsky. (Roku 1907 se oženil s Idou Guttmanovou, a přestože manželství nebylo šťastné, teprve po její smrti v roce 1929 legitimizoval dlouholetý svazek se svou o dvacet devět let mladší žačkou Luise Sachselovou, již dával od roku 1914 hodiny zpěvu.)

Alexander von Zemlinsky. Foto archiv.

V PRAZE

Z uměleckého hlediska bylo pro Zemlinského důležité působení v pražském Novém německém divadle (1911–1927). Zatímco dnes je tato scéna (Státní opera) synonymem úpadku, od svého otevření roku 1888 až do září 1938, kdy byla uzavřena, se jednalo o jedno z nejprogresivnějších evropských kulturních center. Zemlinsky do Prahy přizval některé z nejlepších dirigentů, mj. Ericha Kleibera a Georga Szella, angažoval mladší nadané hudebníky, např. pozdější „terezínské“ skladatele Viktora Ullmanna a Hanse Krásu.

Uvedl zde např. r. 1924 světovou premiéru Schönbergovy expresionistické opery *Erwartung* (*Očekávání*) a roku 1926 Janáčkovu operu *Jenufa* (*Její pastorkyňa*); české skladatele uváděl rovněž jako hostující dirigent České filharmonie. Stravinskij píše: „Vzpomínám si na představení *Figarovy svatby* v Praze. Bylo to vůbec nejlepší operní představení, jaké jsem kdy slyšel.“

V Praze Zemlinsky zkomponoval některé ze svých nejdůležitějších skladeb, opery *Florentinská tragédie* a *Trpaslík*, *Kvartet č. 2* a zejména *Lyrickou symfonii*, již roku 1924 sám uvedl. (Tato rozsáhlá symfonická skladba na texty z Thákurovy sbírky *Zahradník* pro orchestr, baryton a soprán

navazuje podle autora na Mahlerovu *Píseň o zemi*.) Zemlinsky se zde oprostil od brucknerovsko-brahmsovského zvuku a dosáhl svébytné zvukovosti, blízké například Webernově *Passacaglii op. 1* (1908), již Zemlinsky opakovaně dirigoval. Právě nahrávka *Lyrické symfonie* z roku 1981 pod vedením Lorina Maazela s Dietrichem Fischerem-Dieskau a Júlíí Váradyovou urychlila obnovení zájmu o Zemlinského díla, jež od 60. let doprovázelo renesanci díla Mahlerova.

V BERLÍNĚ A VÍDNI

Navzdory skutečnosti, že se mu v Praze podařilo realizovat řadu uměleckých projektů, cítil se tu Zemlinsky izolován, trpěl provinčností ansámblu a podnikal pokusy o přesun do Vídně nebo do některého z velkých německých divadel. Tato touha se mu splnila teprve roku 1927, když byl pozván do berlínské Krollovy opery, z níž učinil dirigent Otto Klemperer křížovatku avantgard. Krollova opera během několika let pod Klempererovým vedením plným turbulencí (1927–1931) inscenovala mimo jiné díla Hindemithova, Weillova, Schönbergova, Stravinského nebo Janáčkova a kladla důraz na režii a scénografii: angažovala Brechtova spolupracovníka Caspara Nehera, maďarského avantgardního umělce Lászla Moholy-Nagye, s Bauhausem spojeného Oskara Schlemmera nebo malíře Giorgia de Chirica. Po zavření Krollovy opery se Zemlinsky přesunul do Vídně a věnoval se především komponování. Orchestraci jeho nové opery *Král Kandaules* přerušil v březnu 1938 nacistický anšlus Rakouska.

NEW YORK

Zemlinsky uprchl před nacisty nejprve do Prahy, a poté s rodinou do New Yorku. Doufal, že *Král Kandaules* uvede Metropolitan opera, jejím producentům se ale nelíbilo libreto. Roku 1939 začal komponovat svoji poslední operu *Kirké*, jejímu dokončení však zabránilo prudké zhoršení skladatelova zdravotního stavu. A tak jediným významným veřejným uvedením Zemlinského díla v emigraci bylo rozhlasové provedení *Sinfonietty* pod vedením Dimitriho Mitropoulose v roce 1940. Poslední roky života v emigraci snad autorovi poněkud zpříjemnilo smíření se Schönbergem, který rovněž trpěl v americké emigraci bídou a nezájmem...

Alexander von Zemlinsky zemřel v Larchmontu poblíž New Yorku 15. března 1942. Po 63 letech byla na domě v Havlíčkově ulici 11, kde v Praze žil, odhalena pamětní deska.

PAVEL SLÁDEK

ANI HRDINOVÉ, ANI MUČEDNÍCI

Nad českou premiérou Rothových raných próz

Philipa Rotha (nar. 1933) není třeba dlouze představovat. Je posledním žijícím autorem z hvězdné trojice amerických židovských prozaiků, k níž dále patřili Bernard Malamud a Saul Bellow, a kromě Nobelovy ceny držitelem snad všech prestižních amerických a mezinárodních literárních cen. A umělcem a intelektuálem, který hodně znamená zejména v našem kulturním prostoru: často přemítá, jakým by byl asi spisovatelem, kdyby prarodiče nepocházeli z východní Evropy, kde má on sám nemálo přátel (uvedme alespoň Ivana Klímu), a výrazně přispívá k šíření moderní české literatury v anglofonním světě (dlouhou dobu působil jako šéfredaktor řady nakladatelství Penguin nazvané Spisovatelé z té druhé Evropy).

V několika Rothových dílech dokonce figuruje Praha – třeba v *Profesoru touhy* (1977) ji navštíví protagonista David Kepesh, pro něhož hlavní lákadlo představuje Kafkův hrob (ten Roth mimochodem poprvé spatřil už roku 1972). Autorovi se v románu skvěle podařilo vystihnout absurditu minulého režimu, který mu nejen z tohoto důvodu pochopitelně nepřál – a spisovatelovu tvorbu tedy systematicky objevujeme až po roce 1989. V posledních letech pak výhradně díky nakladatelství Mladá fronta, a to v mimořádně zdařilých překladech, na jejichž kvalitu dohlíží na přání autora i jeho literární agent.

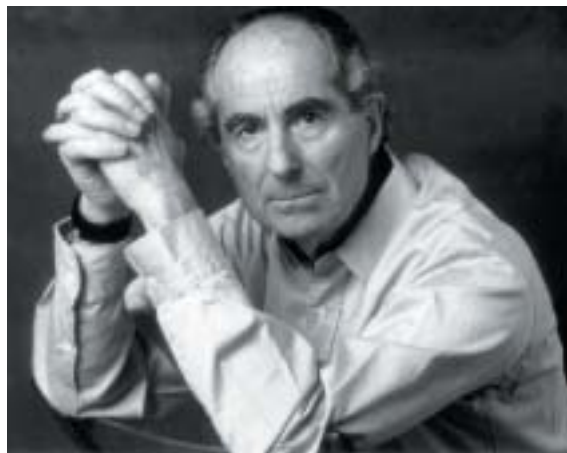
Prozatím posledním svazkem, který k nám doputoval, je přitom Rothova prvotina z roku 1959 nazvaná podle úvodní novely *Sbohem, město C*. Ta už sice dříve – stejně tak jako jedna povídka (*Obráncé víry* v překladu Josefa Pospíšila, *Světová literatura* 10, č. 5, 1965) – vyšla samostatně (překlad Heda Kovályová, Odeon 1966), nyní je však máme obě k dispozici v novém překladu. A spolu s nimi i další čtyři povídky v české premiéře.

ANTISEMITA, NEBO WUNDERKIND?

Pokud jde o formální vyzrálост recenzovaných próz, Roth byl rázem označen za zázračné dítě (Wunderkind), samotná díla ale byla nezdívká vnímána jako nebezpečná, nečestná a nezodpovědná, protože poukazovala na vnitřní pnutí v americké židovské komunitě. Nejméně kontroverzí přitom vyvolala titulní novela vykreslující amerikanizaci židovského Newarku: mladý knihovník Neil Klugman a zbohatnuvší rodina Patimkinových už přestali být stej-

nými Židy a vyznávají zcela rozdílné hodnoty. Rozmazlená Brenda Patimkinová věří, že vše se dá pořídit za peníze (včetně plastické operace židovského nosu), a stává se tak prototypem celé řady postav, jež se v literární typologii nazývají „židovská americká princezna“ (anglickým termínem *Jewish American princess*, zkratkou JAP).

Na základě dvou povídek ovšem Roth čelil přímému obvinění z antisemitismu. Na rozdíl od příběhů ze židovského života, na kterých vyrůstala bezprostředně poválečná generace (tj. od příběhů, kdy Židy pronásleduje většinová společnost), v Rothových povídkách totiž jeden Žid perze-

Philip Roth. Foto archiv.

kuje jiného, přičemž ani jeden není vykreslen jako hrdina nebo mučedník: všichni mají své slabůstky a nedostatky a někteří navíc eticky naprosto selhávají. Což podle mnohých nebylo pouhou dekadou po holocaustu – slovy starého Jakova Blotnika z *Obrácení Židů na křesťanskou víru* – „dobře pro Židy“.

Fanatik Eli výborně ilustruje, co znamená být Židem v Americe, která zdůrazňuje úplnou asimilaci a materiální úspěch. Právnick Eli žije na prosperujícím předměstí a postrádá jakýkoli smysl nebo identitu, dokud se v sousedství neobjeví ješiva obývaná uprchlíky a přeživšími Židy z Evropy. Tzv. moderní Židé se však ve své čtvrti chtějí zbavit všeho, co není „normální“, a tedy i svých soukmenovců. Zastupuje je právě Eli, který však v závěru přestane hájit zájmy „své“ komunity a na protest se převleče do chasidského šatu, nicméně – jak je pro šzíravého Rotha příznačné – konverze je to asi jen dočasná. Pod vlivem manželky, dítěte a přátel bude nakonec opět normální, a jeho čin se dříve či později změní v pouhou frašku.

V *Obránci víry* se na sklonku druhé světové války v americkém výcvikovém táboře doslova přilepí vojín Grossbart na seržanta Marxe pouze na základě toho, že jsou oba Židé, a jak se rozvíjí zápletky, začne po něm vyžadovat nejen pouhé ohledy, ale i výhody. Apeluje přitom na myšlenku židovské solidarity, což ovšem podle jednoho nejmenovaného rabína jen podporovalo antisemitské konspirační teorie (jimiž je mimochodem částečně infikován též povídkový kapitán Barrett, který ve své omezené mysli vidí Židy „tahat za nitky“). Na což Roth v eseji nazvané *Jak se píše o Židech* z roku 1963 odpověděl následovně:

Pro mě není Grossbart něčím, co lze pustit z hlavy jako výhradně antisemitský stereotyp; je židovským faktem. Pokud jedinci se zlými úmysly či špatným úsudkem přetvořili jistá fakta židovského života ve stereotyp, neznamená to, že daná fakta už nejsou v našich životech důležitá nebo že jsou pro spisovatele tabu ... Grossbart je vykreslen jako jedinečná tápající lidská bytost obdařená průbojností, licoměrností, mazaností a příležitostně též odzbrojujícím šarmem; je vykreslen jako člověk, jehož vlastní mravní poklesky mu připadají jako nutnost, chce-li přežít, až nakonec sám sebe přesvědčí, že je vlastně páchá ve jménu integrity. Dokáže si vytvořit systém, v rámci něhož jeho vlastní smysl pro zodpovědnost přestane na čas fungovat – kolektivní vina těch druhých je přece tak obrovská, že výrazně změnila podmínky, za nichž se ve světě nastoluje důvěra... Grossbart není Žid s velkým Ž; je faktem židovské zkušenosti a vůbec se nevyvíká židovským morálním možnostem.

O AMERICE A O ŽIDECH

Rothovi Židé jsou specificky američtí Židé, ovšem na rozdíl od Židů spravedlivých a přímo ztělesňujících řád, kteří ovládli americkou literaturu v desetiletích po holocaustu, mají kromě svědomí a rozumu také chuť a touhy. Jako příklad tu skvěle poslouží povídka *Epstein*, jejíž protagonista se vymyká z předpokladu, že být Židem v Americe 50. let znamená patřit mezi střední třídu, mít protestantskou pracovní morálku opřenou o píli, tvrdou práci a úsilí a konečně být dobrým manželem a otcem.

(pokračování na str. 20)

Kalendárium

„O Bohu můžeme pochybovat, aniž by nás zničil; je na to zvyklý, sleduje to s trpělivým pochopením,“ napsal prozaik a novinář **HANS NATONEK** v knize *Hledání sebe sama* (*In Search of Myself*, New York, 1943), která jediná z jeho prací v americkém exilu získala větší ohlas. Narodil se před **120 lety, 28. 10. 1892** v Praze. Na rozdíl od většiny židovských autorů 20. století nepodlehł vábení levice. Než mu nacisté spálili jeho knihy, popsal ve třech velkých dobových románech metody, jejichž pomocí ovládli svou zemi. Jako jiní němečtí židovští autoři z českých zemí žil převážně v Německu, ve svých prózách však často využíval české náměty a motivy. Jeho díla si vážili Thomas Mann či Stefan Zweig, v roce 1932 získal dokonce prestižní Goethovu medaili. Už v dalším roce se ale, jako mnozí jiní, vrátil do rodného města a postupně začal hledat své židovské kořeny. Český neuměl.

Od roku 1938 pobýval v Paříži, kde se úzce sblížil mj. s prozaikem Josephem Rothem, který tu zemřel vysílením těsně před začátkem války, a Ernestem Weissem, který spáchal po pádu Paříže sebevraždu. Natonek náhodou přežil: řadu měsíců strávil na dobrodružném útěku před nacisty, než se směl usadit ve Spojených státech. (V Paříži zanechal kufr s rukopisy, k nimž se už nikdy nedostal: zabralo je gestapo a po něm východoněmecká Stasi.) I v exilu bez přestání psal, často texty s autobiografickým podtextem, v nichž účtuje se svým životem a dílem, jeho tvorba ho však neuživila; živil se různě, i jako omývač mrtvol. Zemřel osamělý uprostřed přátel v Tucsonu 23. 10. 1963.

Jen málokomu z emigrantů z českých zemí se podařilo v cizině dosáhnout na vrchol ve svém oboru. Bezesporu k nim ale patří fyzioložka **GERTY THERESA CORIOVÁ**, jedna ze dvou nobelistek narozených v Praze. Zatímco hraběnka Bertha von Suttner získala v roce 1905 jako první a na dlouho poslední žena Nobelovu cenu za mír, Gerty Coriová ze staré pražské židovské rodiny Radnitzerů (nar. 15. 8. 1896) byla první ženou, která získala nejvýznamnější světovou cenu za fyziologii. Stalo se tak před **65 lety**, na podzim roku **1947**. Spolu s ní byli oceněni její muž Carlo Ferdinand Cori, rovněž pražský rodák (s italskými předky), a argentinský fyziolog B. A. Houssay, všichni za objev funkce hormonů předního laloku hypofýzy

při metabolismu cukru. Coriová zemřela před **55 lety, 26. 10. 1957**, v St. Louis (Missouri, USA).

„Dnes vidím, jak jsem nekonečně chudý / svým celým žitím k smrti znavený. / Nic nezbylo mi, nežli slepé pudy, / jež hoří ve mně zlymi prameny. //... Zbloudil jsem z cesty... Měsíc pode mračny / a nevidím ni krok před sebe. / Opodál číhá vrah můj krvelačný. / A už je marno prosit do nebe.“ // Bylo mu jednadvalet let, když vydal svou první sbírku s gellnerovskými ironizujícími názvy *Když zpívá mládí*, jejíž ladění naznačují citované verše. Na počátku století patřil ke skupině anarchistů kolem S. K. Neumanna, která se scházela v kavárně Demínka, znal se s Haškem a dalšími legendami té doby. Antimilitarista, jako všichni jeho přátelé, byl nucen projít válkou. Nevzdal život jako František Gellner, vrátil se. Po válce se oženil s Věrou Eisnerovou z Kralup nad Vltavou a žil s ní šťastně více než dvacet let. Živil se jako advokát, tiskl občasně verše v časopisech, je zastoupen v antologii české sociální poezie (1925), angažoval se pro myšlenku českožidovské asimilace, pořádal literární večery atd. Pro svého synovce Jiřího Ortena byl však – při vši lásce – příkladem člověka, v němž básníka zabil šťastný život.

Básník, překladatel a právník **JOSEF ROSENZEIG-MOIR** je dnes už zapomenut a bývá připomínán většinou jen právě v souvislosti s Ortenem. I my jsme předminule opomněli jeho výročí. Tak tedy: narodil se **24. 8. 1887**, před **125 lety**, v Neústupově. Byl zavražděn se svou ženou v Osvětimi někdy po 10. říjnu 1944.

Před **patnácti lety** vydalo nakladatelství Sefer ve spolupráci s Nadací Tereziánské iniciativy *Deník Otty Wolfa 1942–1945*, ojedinělý dokument, který z různých důvodů musel čekat na svůj objev půl století. Deník si vedl (na příkaz otce) patnáctiletý židovský chlapec z Olomouce, jenž spolu s rodiči a sestrou nastoupil do transportu a skrýval se od r. 1942 do konce války ve vsi Tršici na Olomoucku a okolí. „Způsob, jakým chlapec vedl svůj deník,“ konstatuje spisovatel Ivan Klíma v komentáři ke knize, „nepřipustil ani sebemenší sentimentalitu, nenutí žádný názor, jenom předvádí s věcnou naléhavostí nesmyslnost, krutou absurditu toho, co se událo. Právě suchá věcnost, domnívám se, může zapůsobit i na ty, kterým už doba nacismu a jeho krutosti připadá jen jako jeden z thrillerů vzniklých v holywoodských ateliérech.“ (*Deník Otty Wolfa* vyšel letos v novém vydání.) (tp)

Hans Natonek. Foto archiv.

ŽIDOVŠTÍ MECENÁŠI GUSTAVA KLIMTA I.

(dokončení ze str. 11)

V roce 1898 Karel Wittgenstein rozhodujícím způsobem podpořil stavbu Olbrichova výstavního pavilonu Secese (částkou 50 000 korun). Seznámil se a spřátelil s Klimtem, který ho tituloval „svým ministrem krásných umění“. Podporován nejstarší dcerou Herminou, která byla nadanou malířkou, shromáždil Karel početnou sbírku Klimtových děl. V Karlovi a Paulovi Wittgensteinových našel mecenáše i architekt Josef Hoffmann. V roce 1899 přestavěl Paulovi malou loveckou chatu, zařídil vídeňské byty jeho dětí Johanny a Hermanna, statek Karla Wittgensteina, nový byt jeho dcery Margarethe v Berlíně a později i luxusní hotel pro návštěvníky Poldiny hutě na Kladně (tzv. Poldihaus).

Karel Wittgenstein koupil na Klimtově výstavě 1903 obraz *Život je boj (Zlatý rytíř)* a krátce poté jej požádal o portrét své nemladší dcery Margarethe (1882–1958) u příležitosti jejího zasnoubení s Američanem Stonboroughem. Dlouhé šaty v různých odstínech bílé, téměř zcela geometrické pozadí, vztyčená hlava a široce otevřené oči asi dobře vystihují její energickou povahu. Margarethe byla přítelkyně Freuda a příslušnice vídeňské intelektuální elity. Zajímala se o matematiku, filosofii a přírodovědu, ale i o literaturu a umění. Svůj portrét nakonec instalovala do středu svého vídeňského „logicky koncipovaného domu“, vytvořeného jen z krychlí, který navrhl její bratr Ludwig společně s olomouckým architektem Paulem Engelmannem zcela v duchu Adolfa Loose (portrét Margarethy v roce 1960 získala Nová Pinakotéka v Mnichově, která je jediným muzeem v Německu vlastním Klimtovy obrazy).

Karel Wittgenstein měl osm mimořádně nadaných dětí, dcery Hermine, Helene a Margarethe (Gretl) a syny Johanna, Kurta, Rudiho, Paula a Ludwiga. Ze svých synů chtěl vychovat své nástupce, žádný však nešel v jeho stopách: tři spáchali sebevraždu, teprve pak se mladší Paul mohl věnovat hudbě a nejmladší Ludwig studovat filosofii. Po otcově smrti (1913) se jeho hlavním dědicem stal právě Ludwig (1889–1951), který se však dědictví vzdal ve prospěch svých sourozenců (a stal se jedním z nejlivnějších filozofů 20. století). „Ocelového krále“ na jeho poslední cestě doprovodili všichni významní představitelé Vídeňské secese (také rodinnou hrobku mu postavil Josef Hoffmann). Ještě před svou smrtí byl jako jediný z mecenášů poctěn pamětní deskou v pavilonu Secese, která však byla po anšlusu z „rasových důvodů“ odstraněna. **ARNO PAŘÍK**

IZRAEL: Červená čára místo zelené

Ke každému Novému roku zveřejňuje statistický úřad aktuální údaje o izraelské populaci. Ty letošní přiblížil novinový titulek „blížíme se milníku osmi milionů“. Ve vyspělém světě jde o vysoký růst. Vždyť sedm milionů Izrael překročil teprve před šesti lety a při svém založení neměl ani milion občanů.

Ve skutečnosti padne milník osmi milionů až asi za rok, ale i letošní čísla nesou symboliku. V Izraeli žije 5 978 600 Židů, 1 636 600 Arabů a 318 000 „ostatních“ (což kromě křesťanů či drůzů zahrnuje i nehalachické partnery přistěhovalců). Jinými slovy lze teď říci, že v Izraeli nachází útočiště šest milionů Židů – takový počet, jaký za holokaustu podlehl vyhlazení. Už to je zásadní argument pro existenci, uchování a rozvoj židovského státu.

Přijde-li ovšem řeč na uchování Izraele, je třeba od statistiky odbočit. Z médií vane dojem, že Izrael je v presu mezi dvěma mlýnskými kameny. Jedním je Írán, který finišuje se svým jaderným programem, a druhým Egypt získávající zkušenosti s islamistickým prezidentem Muhammadem Mursím. (Po 33 letech navštívila hlava Egypta Írán, ale mírová smlouva s Izraelem, fungující též 33 let, ztrácí na významu.)

SPOLEČNÝ ZÁJEM S ÍRÁNEM

Desítky let se v Izraeli psalo a mluvilo o zelené čáře, demarkační linii z let 1949–1967, která sloužila jako hranice s Jordánskem. Diskutovaná otázka zněla, jestli se má zelená čára stát hranicí budoucího palestinského státu. Jenže debatu o zelené čáře za poslední rok zcela vytěsnila debata o čáře červené.

Červenou čárou se rozumí věrohodné ultimátum pro Írán. Má-li být skutečně věrohodné, musí ho vyslovit americký prezident Barack Obama. Červenou čárou je tedy nějaký stanovený bod ve vývoji jaderného programu, po jehož překročení by Amerika použila proti Íránu vojenskou sílu. Problém je v rozdílném přístupu: zatímco premiér Benjamin Netanjahu výraz červená čára rád a hojně užívá (asi jako v 90. letech vůči Palestincům užíval slovo

reciprocita), Obama se mu vyhýbá. A čím déle se mu Amerika vyhýbá, tím více Izrael cítí, že se vůči Íránu může spoléhat jen na svůj vlastní preventivní úder.

V principu se tu nic nemění už od jara (viz Právo na preventivní úder, *Rch* 4/2012). Jenže teď už debata není jen teoretická. Amerika dělá vše pro to, aby vojenskou akci proti Íránu – at už by ji vedla ona sama, či Izrael – odvrátila. Cílem Ameriky není zastavit íránský jaderný program (tedy ofenziva), ale chránit region před možným íránským útokem (tedy defenziva). A to je přesný opak vládního uvažování v Izraeli.

Jak píše *The New York Times*, Amerika se chystá umístit v Kataru nový radarový

Americká letadlová loď na vojenském cvičení v Perském zálivu v září 2012. Foto archiv.

systém (doplní ty, které už fungují v Izraeli a Turecku). Je to vzkaz Íránu, že i kdyby vyvinul raketu s jadernou hlavicí, jeho útok by ztroskotal na protiraketové obraně.

Amerika v září připravila ve spolupráci s 25 státy dosud největší vojenské cvičení v Perském zálivu – trénink minolovek pro případ, že by Írán zaminoval Hormuzský průliv. I to je vzkaz Íránu, že jím plánované ochromení světového obchodu s ropou by nevyšlo.

Z řečeného plyne, že zájem na vojenském útoku nemá ani Amerika, ani Írán, ale pouze Izrael (přesněji Netanjahuova vláda). A též to, že Washington – přes všechno nepřátelství s režimem ájattolláhů – snadněji najde v této věci společný zájem s Teheránem než s Jeruzalémem. List *Jediot achronot* na adresu vztahů s Washingtonem píše: „Izraelští úředníci hovoří o bezprecedentním ochlazení bezpečnostních vztahů mezi oběma státy.“ Informuje i o dalších věcech: Amerika prý nepřímo (přes dva evropské státy) vzkázala Teheránu, že nepodpoří Izrael při možném útoku

na jaderná zařízení, pokud Írán ušetří její zájmy v Perském zálivu.

ZE SPOJENCE NEUTRÁL

Jak to vše souvisí s Egyptem? To přibližuje analytik Barry Rubin v listu *The Jerusalem Post*. Washington požádal prezidenta Mursího o inspekci íránské lodě, která právě plula Suezským průplavem a údajně vezla zbraně do Sýrie. Žádost byla v souladu s egyptsko-izraelskou mírovou smlouvou (ta limituje íránské lodě v Suezu) i s politikou Káhiry (ta fandí syrským rebelům, proti nimž byly zbraně určeny). Jenže Mursí – navzdory třiceti letům americké pomoci, tankům vyráběným licenčně v Egyptě i pozvání své osoby do Bílého domu – odmítl. Proč? Právě se chystal do Teheránu promluvit na summitu Hnutí nezúčastněných.

To vůbec neznamená, že Egypt začal rozvíjet spojelectví s Íránem. Jsou to konkurenti, kteří budou zuby nehty bojovat o svůj vliv – jenže na zástupných bojištích, třeba v Sýrii, kde Írán podporuje Asadův režim, ale Egypt rebely. Rozhodně to však znamená, že Káhira už se necítí zavaznější vůči Americe než vůči Íránu, jak tomu bylo až dosud. Káhira nehne ani prstem, aby pomohla Americe proti Teheránu – pokud jí ovšem Amerika nepomůže usadit v Damašku Muslimské bratrstvo, což by se mohlo stát.

Rubin hodnotí roli amerických prezidentů snad až moc příkře: „Za dozoru Jimmyho Cartera jsme dostali islamistický Írán (ano, mohlo to dopadnout o dost jinak) a za dozoru Baracka Obamy jsme dostali islamistický Egypt (ano, mohlo to dopadnout o dost jinak).“ Egypt, vůdčí země arabského světa, se stal ze spojení Ameriky proti íránské hrozbě v nejlepším případě neutrálem mezi Washingtonem a Teheránem.

Izrael si v Káhiře nemůže nárokovat ani status neutrála. Nová vláda svou oficiální linii teprve utváří, ale o leccems vypovídá už současný stav, jak ho v listu *Ha'arec* popisuje Maikel Nabil Sanad, egyptský aktivista, jenž loni strávil 10 měsíců ve vězení: „33 let po podpisu mírové smlouvy Izrael na egyptských mapách stále neexistuje. Když se mladí Egyptané učí zeměpis, ve státěm schválených učebnicích najdou jen Palestinu.“

Vidíme, že vítězní islamisté žádnou revoluci dělat nemusí.

ZBYNĚK PETRÁČEK

VODIČKA ŠPIONEM ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Když jsme spolu odcházeli, poplácal mě František Kriegel po rameni a povídá: Vidíš to, Ádo, teď už víme, za co jsme bojovali.“ Tak vzpomíná Adolf Vodička, rodák z libočanské židovské rodiny, interbrigadista, voják čs. zahraniční armády a starý levičák na to, jak spolu s přítelem Krieglem vystoupili z komunistické strany po sovětské invazi do Československa. „Už ve Španělsku se o Vodičku zajímali nechvalně proslulí sovětské poradci, kteří během občanské války prováděli čistky mezi protifašistickými vojáky. ... Protože byl velmi malý, měřil jen nějakých 150 centimetrů, domnívali se Sověti, že nejde o vojáka, ale o špiona.“ Obsáhlý portrét Adolfa Vodičky, který zemřel letos v dubnu ve věku 99 let, přinesl týdeník Instinkt (5. 9.). ■ Pod titulem „Antisemitismus, ten socialismus pitomec“ publikovaly Lidové noviny (4. 9.) ukázkou z deníku básníka a překladatele Jana Vladislava, v níž autor připomíná nenávislné postoje, jaké k Židům zaujímali v předminulém století „duchovní otcové socialismu, včetně Karla Marxe“. P. J. Proudhon např. soudil, že „Žid je nepřítel lidstva, a tak je třeba tuto rasu poslat zpátky do Asie, nebo vyhladit“. Ušetřit lze, cituje Vladislav Proudhona, nanejvýš „starce, kteří už nemohou plodit“. ■ „Úžasně zajímavá je zrekonstruovaná hartmanická Horská synagoga, která je nabitá informacemi o soužití Čechů, Židů a Němců,“ zaznamenal F. Peroutka jr. na čt24.cz (13. 9.) v blogu věnovaném krásám putování po Šumavě prostřednictvím kombinované turistiky (kolo-loď). ■ „Bez ohledu na všechny slabiny Ruska, tohoto gigantu přírodních zdrojů, jeho schopnost působit škody zůstává nezanedbatelnou, čehož prezident Putin rád využívá. Evropská lehkomyšlnost a zapominání pak jen vytvářejí podmínky pro novou katastrofu, a to jak ekonomickou, tak politickou,“ řekl mj. francouzský filosof André Glucksmann Literárním novinám (13. 9.). „Merkelová s Hollandem plavou v instantnosti postmodernismu, v němž ustupujeme od ‚velkých příběhů‘ s jejich přesahy, jak říkal filosof Jean-Francois Lyotard. Dnes evropští lídři myslí a jednají v rytmu volebních období a průzkumů veřejného mínění.“ ■ Románu makedonského autora Goce Smilevského *Freudova sestra*, který byl přeložen do více než dvaceti jazyků a obdržel Cenu Evropské unie, se věnují novinky.cz (13. 9.). (Čtyři Freudovy sestry zahynuly v koncentračním táboře, on sám zemřel krátce poté, co směl odjet z nacisty obsazené Vídně do

Anglie.) ■ V září stále trval velký zájem českých médií o debatu, již vyvolalo rozhodnutí soudu v Kolíně nad Rýnem, který zakázal obřizku z náboženských důvodů jako „nepřípustné ublížení na zdraví“. Týdeník Květy (13. 9.) např. podrobně referuje o problému pod názvem „Bitva o kousíček kůže“, lidovky.cz (9. 9.) pod optimističtější titulem: „Obřizka spojila židy a muslimy. Společně bojují proti jejímu zákazu.“

■ Pod titulem „Židovská otázka po anglicku“ referovaly Lidové noviny (12. 9.) obsáhle o románu Howarda Jacobsona (1942) *Finklerovská otázka*, odměněném v roce 2010 Man Bookerovou cenou. Podle autora recenze kniha odpovídá na tyto otázky: Co to znamená být Židem v multikulturním velkoměstě? Co je univerzální a věčné na „židovském údělu“? A existuje vůbec něco takového jako „židovský úděl“? A jak o tom napsat román? ■ První zpravy.cz (10. 9.) referovaly o tom, že Židovské muzeum v Praze zveřejnilo k 70. výročí transportů z Ostravy do terezínského ghetta on-line sbírku unikátních osobních a rodinných dokumentů. Stejně médium (12. 9.) informovalo o dvou výstavách, které připravilo Muzeum Vysočiny v Jihlavě u příležitosti 70. výročí transportů Av a Aw, jimiž byli do Terezína odvezeni Židé z Vysočiny.

■ Článek v Jihlavském deníku (11. 9.) se vrací do starší historie Jihlavy, kam se Židé mohli po vypovězení v 15. století vrátit až po čtyřech stech letech. ■ Ona.idnes.cz (11. 9.) upozorňuje na jev avizovaný v titulku: „Ortodoxní Židovky se oblékají podle vévodkyně Kate.“ ■ Osobnost kyjevské rodačky Goldy Meyersonové, známější pod jménem Golda Meirová, která byla v letech 1969–1974 izraelskou předsedkyní vlády, přiblížila Mladá fronta DNES (10. 9.). ■ „Jméno Mendel je jidiš podoba hebrejského Immanuel,“ píše v jazykové rubrice brněnský časopis Host (7. 9.) a její autor pak odvázně usuzuje o nejslavnějším brněnském občanovi: „To samozřejmě není náhoda, je to svědectví o původu jeho nositele, ať už se k němu hlásí nebo ne.“ ■ Antonín Kalina, který zemřel neznámý před dvaceti lety, je zatím poslední Čech, který se stal Spravedlivým mezi národy; teprve nedávno vešlo ve známost, že v Buchenwaldu zachránil na šest set židovských chlapců před jistou smrtí (Čro6-cz, 6. 9.). ■ V rubrice Číslo dne uvedly 19. 9. deníky Chrudimský, Svitavský, Orlický a Pardubický, že z Chrudimi bylo „odvečeno do koncentračních táborů 86 Židů; vrátilo se jich jen šest“. (tp)

ANI HRDINOVÉ, ANI MUČEDNÍCI

(dokončení ze str. 17)

Našeho frustrovaného hrdinu středního věku vlastního podnik na papírové sáčky, jehož manželka se nepozorovaně změnila ve stroj na vaření a uklízení, totiž okouzlí vlnadná a vtípná sousedka natolik, až se dopustí cizoložství, což nejsou schopni kromě jeho choti pochopit – natož odpustit – ani jeho sexuální revolucí zasažená dcera a synovec.

Rothovým Židům ovšem příliš nerozumí ani většinová Amerika. V někdejší americké armádě – a potažmo celé společnosti – se ne jeden občan domnívá, že Žid chodí „na židovskou mši“ (*Obráncé víry*), a když si hluboce věřící Žid položí ruku na srdce, zcela amerikanizovaný Žid obdivu-

jící „zavazdlové lišty na střeších rozložitých rodinných vozů“ si na okamžik myslí, že ukazuje na náprsní kapsu s peněženkou (*Fanatik Eli*). A to přesto, že střety mezi etnickou

solidaritou a asimilací, konformitou a individualitou, materiálním úspěchem a duchovním selháním a mezi morálním činem a bariérami konzumní společnosti jsou shodně vnímány jako příznačně židovská i americká témata.

Podle některých kritiků představuje vrchol Rothovy tvorby tzv. americká trilogie z 90. let, podle jiných právě raná tvorba, která už také vstoupila do antologií americké literatury používaných na univerzitách na obou stranách Atlantiku. Na definitivní hodnocení je rozhodně příliš brzy, jedno však zůstává jasné. S výjimkou dvou povídek, jež jsou obecně považovány za slabší (formálně nevyrovnaného a co do satiry nepřesvědčivě zaměřeného *Obráncí Židů na křesťanskou víru* a podivně nostalgické črty *Člověka nepoznáte podle písně, kterou zpívá*), vstoupil dílkem *Sbohem, město C.* na scénu jeden z klíčových spisovatelů druhé poloviny 20. století. Spisovatel, který nejen svou prací se stereotypy dokáže brilantně bavit a zdravě provokovat zároveň.

HANA ULMANOVÁ

Philip Roth: Sbohem, město C. a pět povídek. Přeložil Jiří Hanuš. 256 stran. Mladá fronta, Praha 2012.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

Prohlídky Jeruzalémské synagogy

■ Ve středu **3. října** v 19.00 se uskuteční večerní komentovaná prohlídka Jeruzalémské synagogy (Jeruzalémská 7, Praha 1 – Nové Město). Na jejím počátku uslyšíte zvuk zdejších unikátních varhan, na které zahraje varhaník Václav Peter. Vstupné: dospělí 80 Kč, děti do 6 let zdarma, děti 6–15 let a studenti 50 Kč.

■ Další prohlídka se koná v neděli **7. října** ve 14.00.

Káva o čtvrté

■ Ve středu **10. října** v 15 hodin přijde na „Kávu“ jazykovědec Dr. **Václav Cvrček**, Ph.D. Promluví mj. o problému spisovnosti a jazykové regulace.

■ V úterý **30. října** v 15 hodin zavítá na obec MUDr. **Jan Hnízdil**, odborník na psychosomatickou medicínu. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **16. října** v 15.00 hodin přijde na obec zpěvák a hudebník **Petr Janda**.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP PRAHA**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy od 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 3. 10.: **Vytěsňená elita**. Vernisáž výstavy věnované zapomenutým učencům z Německé univerzity v Praze, kteří byli po roce 1938 na základě rasistických zákonů nacionálněsocialistického Německa stigmatizováni pro svůj židovský původ. Desítky profesorů, docentů i lektorů a další stovky absolventů byly krutě pronásledovány a řada z nich byla zavražděna v koncentračních táborech. Mnozí se však zachránili, často i dobrodružným odchodem do exilu ve Spojených státech, Velké Británii nebo Palestině. Výstavu uvedou její autoři Petr Hlaváček a Dušan Radovanovič. Vstup volný. Výstava potrvá do 24. 10., je přístupna od po–čt 10–15, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

■ 15. 10.: **Formování českého židovstva**. Přednáška amerického historika Hillela J. Kievala, autora knihy *Formování českého židovstva: Národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870–1918* (nakl. Paseka, 2012, recenze viz *Rch* 7/2012). Přednáška bude v angličtině se simultánním překladem.

■ 16. 10.: **Svátky židovského roku**. Přednáška Jana Neubauera, v níž vás provede nejen hlavními svátky židovského liturgického roku. Bohatý obrazový materiál především z Izraele.

**KULTURNÍ
POŘADY**Mark Podwal: *Sukot*.

■ 23. 10.: **Deník 1938–1945: Příběh dívky, která přežila holocaust**. Představení českého vydání deníku (JOTA, 2012), který si od r. 1938 psala mladá pražská židovská dívka Helga Weissová. Kompletní text deníku je ozvláštěn zařazením původních autorčiných terezínských kreseb. S Helgou Hoškovou-Weissovou bude o deníku i o jejích osudech diskutovat Tomáš Töpfer. Abychom zajistili dostatek míst, bude program výjimečně na ŽOP, Maiselova 18, Praha 1. Vstup volný.

■ 24. 10.: **Piotr Paziński o současné židovské kultuře v Polsku**. Polsko-židovský prozaik, esejista a šéfredaktor měsíčníku *Midrasz* Piotr Paziński (nar. 1973) patří ke generaci, která o dramatické kapitole osudu židovského národa slyšela z vyprávění svých prarodičů a sama hledá cestu ke svým kořenům a identitě. Vedle časopisu *Midrasz*, hlavního periodika věnovaného minulosti a současnosti židovské kultury v Polsku, představí také svůj román *Letní byt* (Havran, 2012), jehož překlad do češtiny právě vychází. Vstup volný.

■ 29. 10.: **Genocida Romů v době druhé světové války**. Vernisáž výstavy, která se věnuje tématu nacistického pronásledování a vyvražďování Romů za druhé světové války. Výstava se soustřeďuje především na holocaust romské populace na území Protektorátu Čechy a Morava, jemuž padlo za obětí 90 % naší předválečné romské populace. Výstava, kterou zapůjčilo Muzeum romské kultury v Brně, se koná ve spolupráci s občanským sdružením Slovo 21 a je součástí projektu *Requiem za Osvětim*. Vstup volný.

■ 31. 10.: **Judaismus očima židovských velikanů: Mordecai Kaplan**. Osobnost rabína Kaplana, jehož vliv se zásadně podepsal zejména na formování neortodoxního judaismu 20. století, představí absolvent

doktorského studia judaistiky na HTF UK Jiří Blažek. K přednášce budou na místě k dispozici studijní materiály.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 14. 10.: **Lviček Arje slaví Simchat Tóra**. Lviček Arje nás provede svátkem Simchat Tóra. Prohlídka: Starý židovský hřbitov. Jednotné vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP BRNO**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 2. 10. v 17.00: **Moravští zemští rabíni**. Vernisáž výstavy, která je věnována čtyřem moravským zemským rabínům – Mordechaji Benetovi zvanému „zázračný rabín“, Menachemu Mendelovi Krochmalovi, významnému představiteli chasidismu na Moravě Šmuelu Šmelku Horowitzovi a Davidovi Oppenheimovi. Vstup volný. Výstava je přístupna ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoli (tel. č. 544 509 651).

■ 16. 10. v 18.00: **Formování českého židovstva** – přednáška amerického historika Hillela J. Kievala (info viz výše). Přednáška se uskuteční v angličtině se simultánním překladem do češtiny. Vstupné 30 Kč.

■ 21. 10. v 10.30: **Jak se žilo v biblických dobách... zvířatům** – nedělní dílna pro děti od pěti let a jejich rodiče. Vstupné 30 Kč.

■ 23. 10. v 18.00: **Vzpomínky na židovskou komunitu v Luhačovicích** – přednáška PhDr. Blanky Petrákové z Muzea luhačovického Zálesí při Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně, kterou uvede Erika Bezdíčková. Vstupné 30 Kč.

■ 25. 10. v 18.00: **Největší byznys mého života**. Vzpomínka na osobnost Blanky Bergerové (1914–2009), která riskovala život, aby v době šoa zachránila své příbuzné i dalších ohrožené. Nejen o knize, ale i o životě B. Bergerové pohovoří její syn Dr. Avihou Efrat. Přednáška se koná v angličtině s tlumočením do češtiny. Ve spolupráci s ŽOB. Vstupné 30 Kč.

■ 30. 10. v 18.00: **Pražský student**. Přednáška Mgr. Martina Jirouška, filmového kritika, historika a publicisty o filmu, jehož autor je spojován s antisemitskými tendencemi. Jde o němý německý film, jež podle scénáře kontroverzního spisovatele H. H. Ewerse natočil v pražském Starém Městě roku 1913 Stellan Rye. Vstupné 30 Kč.

**HEBREJSKÁ ABECEDA
VE SMEČKÁCH**

Spolu s kolážemi Jiří Koláře, Jana Koblasy, Jana Švankmajera a Libora Fáry představuje výstava *Cykly* v Galerii Smečky (Ve Smečkách 24, Praha 1) i samostatný cyklus koláží a textů Pavla Holeyky *Hebrejská abeceda*.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Přípravné kurzy:** Lauderovy školy pořádají přípravné kurzy z českého jazyka a matematiky k posílení šancí při přijímacích zkouškách na osmileté gymnázium.

Kurzy začínají **ve čtvrtek 11. 10. 2012** a končí **11. 4. 2013**, zapojit se ale lze i v průběhu dalších měsíců – každý kurz je koncipován tematicky. Zopakujeme látku, kterou má žák zvládnout v průběhu 1. stupně ZŠ, budeme rozvíjet čtenářskou gramotnost i logické myšlení.

Délka kurzu: 60 minut každý kurz; termíny kurzů: český jazyk úterý 14.45–15.45; matematika čtvrtek 15.00–16.00. Cena: 900 Kč za každý celý kurz, 1200 Kč pro ty, kteří se zapíší na oba kurzy. Přihlášky podávejte laskavě do kanceláře Lauderových škol v Belgické 25, Praha 2. *ip*

KURZY MODERNÍ HEBREJŠTINY

■ Ulpan o. s. vypisuje na školní rok 2012/2013 kurzy moderní hebrejštiny pro širokou veřejnost na sedmi různých úrovních pokročilosti – od úplných začátečníků přes mírně a středně pokročilé až po konverzační kurz pro velmi pokročilé studenty.

■ Kurzy začínají v týdně od **15. října**. Výuka probíhá v učebnách v Belgické ulici v Praze 2. Klademe důraz na komunikaci v živém jazyce, tak jak se jím hovoří v dnešním Izraeli. Při výuce používáme moderní a interaktivní metody. Naši lektori jsou nejen kvalifikovaní, ale také kreativní a vstřícní a v hodinách panuje přátelská atmosféra. Více informací i přihlášku naleznete na www.ulpan.cz. *pc, lb*

WIZO

■ Naše říjnová schůze se koná dne **24. 10.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne **17. 10.** v 15.00 v Jáchymově ulici. *ek*

SŽOV

■ Sdružení židovských odbojářů a vojáků v Praze zve své členy a příznivce na schůzi ve čtvrtek dne **11. října** v 10.00. Koná se v zasedací síni ve 3. patře radnice ŽOP (Maiselova 18).

Vyslechneme si odbornou přednášku o udržování židovských památek. *jp*

BESAMIM – IZRAELSKÉ LIDOVÉ TANCE V PRAZE

■ Pravidelná výuka izraelských lidových tanců bude i v letošním školním roce probíhat každý čtvrtek od 19.00 do 22.00 v ZŠ Jiřího z Poděbrad. První hodina se uskuteční **4. října**. Uvítáme i úplné začátečníky. Bližší informace naleznete na našich stránkách www.besamim.cz, e-mailu besamim@volny.cz nebo na tel.: 603 852 917 (Ondřej). *on*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 3. 10. v 15.00: *Sukot* – setkání s vrchním rabínem E. K. Sidonem.

■ 19. 10. v 10.30: Koncertní dopoledne, účinkují žáci Gymnázia J. Nerudy v Praze.

■ 24. 10. ve 14.30: *Zázraky přírody* – verisáz výstavy fotografií Barbory Opatrné.

VÝZVA

■ Ráda bych se dozvěděla, kde žije moje někdejší učitelka němčiny Alena Glückseligová-Drsatová, která učila v 50. a 60. letech na jedenáctiletce na Čapajevově náměstí v Praze. Případné informace zasílejte laskavě na e-mail V.Trnka@yahoo.de.

VÝSTAVA V ČERNOVICÍCH

■ Židovský památník Černovice slaví desáté výročí svého trvání. Při této příležitosti se ve dnech **9. až 11. listopadu** uskuteční vzpomínkový víkend na židovské spoluobčany z Černovice u Tábora a okolí, jehož těžištěm bude neobvyklá výstava, na kterou vás srdečně zveme. Výstavu s názvem *Něco židovského* bude utvářet publikum samo, tedy i vy.

K úspěchu výstavy můžete přispět: Přineste „něco židovského“, něco, co má pro vás židovský aspekt. Může se jednat o nějaký židovský předmět nebo se k předmětu může vázat osobní příběh, ve kterém hraje roli něco židovského. Rádi bychom shromáždili co nejvíce rozličných příběhů a předmětů, obzvláště vítáme příspěvky s lokálním nebo regionálním vztahem.

Prosíme všechny účastníky, aby příběhy vázající se k předmětu sepsali na list papíru formátu A4 a přinesli je spolu s předmětem přímo před výstavou do obřadní síně Městského úřadu Černovice. Obojí se stane součástí výstavy, kterou na místě sestavíme. V neděli dopoledne se bude konat slavnostní zahájení, poté bude moci každý, kdo bude chtít, přečíst publiku svůj příběh.

V pátek **9. 11.** od 18.30 se uskuteční v kostele koncert křesťanské a židovské hudby a v sobotu od 20.00 bude v sokolovně tanečnická. Výstava se koná po celou neděli **11. 11.** (exponáty lze odevzdávat v sobotu odpoledne, nejpozději v neděli od 8.30 do 9.30). Pro bližší info kontaktujte: Katarina Holländerová hollaender@sunrise.ch a Michal Arend ma@research-solutions.ch.

FEURSTEIN NA STRAHOVĚ

■ Další ze svých Kulturních ekumen, tentokrát s názvem *Architekt – umělec Bedřich Feuerstein*, pořádají u příležitosti 120. výročí Feuersteinova narození Zuzana a Eugen Brikciusovi. V Památníku písemnictví (sál Boženy Němcové) vystoupí **22. 10.** od 18.00 Pavel Halík, Petr Franta, Vladimír Šlapeta, Irena Žantovská, Jan Vodňanský a další. O hudební doprovod se postará Felix Borecký a Alex Bondarev. Občerstvení zajištěno. *bz*

SYNAGOGA NA PALMOVCE

■ V pondělí **8. října** v 19.00 se koná promítání němých filmů s novou hudbou Jana Grunta. K vidění budou tyto filmy: melodrama z židovského prostředí *Gore Sary* (režie Alexander Arkatov, Rusko 1913); *Siluety*, dvě filmové miniatury avantgardních režisérů židovského původu Jeana Eppsteina a Maxe Ophülsa vyrobené ve Francii na přelomu 20. a 30. let; *Le-chajim* – drama o alkoholikovi (režie Kai Hansen a Maurice Maître, Rusko 1911); dramatický příběh mladého manželství Židovky a Ukrajince *Kvartaly předměstja* (režie Grigorij Gričercerikover, SSSR 1930). *ps*

POLSKÁ SEZONA V ŽMP POKRAČUJE

■ Dne **16. října** od 18.30 se v Polském institutu v Praze, Malé náměstí 1 (vstup z Karlovy ulice 27), koná projekce dokumentárního portrétního Alfreda Schreyera, jednoho z posledních žijících žáků malíře a spisovatele Bruna Schulze na drohobýčském gymnáziu. (Polsky s českým simultánním překladem.)

■ Dne **19. září** od 18.00 vás Polský institut a ŽMP zvou na promítání dokumentárního filmu Pawła Łozińskiego *Místo narození* a na následnou besedu se Zeevem Baranem a Piotrem Zychowiczem. Snímek *Místo narození* (1992, 47 min., polsky s českými titulky) byl natočen na motivy textu Henryka Grynberga, polského spisovatele židovského původu, dnes žijícího v USA. Ve filmu se Grynberg po 50 letech vrací do rodné vesnice a pátrá po osudu své rodiny, z níž větší část zahynula během války.

Po projekci dokumentu následuje debata s výjimečnými hosty. Prvním je Zeev Baran, izraelský architekt a akademik, nar. v roce 1935 ve Vilniusu, honorární konzul Polské republiky v Jeruzalémě, který jako dítě přežil šoa. Druhým bude historik a novinář Piotr Zychowicz, výkonný redaktor nového měsíčníku *Uważam Rze – Historia*, který se specializuje na problematiku dějin polsko-židovských vztahů.

Vstup volný. Simultánně tlumočeno do češtiny. *pi*

ŽNO BRATISLAVA

V **októbri** blahoželáme: pani Viera Delmárová – 80 rokov; pani Mária Inczeová – 74 rokov; pani Alžbeta Kardošová – 85 rokov; pán Peter Kurz – 77 rokov; pán Arnošt Richter – 82 rokov; pán Ján Schwarz – 76 rokov; pán Prof. Juraj Stern – 72 rokov; pani JUDr. Marianna Široká – 80 rokov, a pán JUDr. Peter Volko – 83 rokov.
Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

V auguste opustili naše rady: pán Peter Bán vo veku 81 rokov; pani Helena Kurzová vo veku 97 rokov a pani Olga Lorinczová vo veku 91 rokov.

Zichrona livracha!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **október** srdečne blahoželáme našim členom, ktorí slávia sviatok svojich narodenín, prajeme im všetkým dobré zdravie: pani Hana Woltová, nar. 8.10. – 64 rokov; pani Marianna Belanová, nar. 16.10. – 67 rokov, a pani Aviva Cimbaloová, nar. 23.10. – 77 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **říjnu** oslaví své narozeniny: pan Vít Bartoš, nar. 21.10 – 49 let; paní Genovéva Dostálková, nar. 29.10 – 62 let; paní Sandra Látalová, nar. 3.10 – 26 let; pan Radek Maník, nar. 14.10 – 45 let; paní Miriam Navrátilová, nar. 15.10 – 42 let; paní Jaroslava Ondrová, nar. 26.10 – 80 let; pan Michal Pelíšek, nar. 9.10 – 32 let; paní Milada Slunská, nar. 14.10 – 83 let; paní Marie Sudová, nar. 9.10 – 73 let, a paní Susana Urbanová, nar. 6.10. – 79 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslaví narozeniny: paní Eva Erbenová, nar. 24.10. – 82 let; pan Ing. František Fendrych, nar. 24.10. – 60 let; pan Achab Jaroslav Haidler, nar. 13.10. – 54 let; pan Derek Loewenthal, nar. 3.10. – 65 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 63 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 48 let; paní Martina Sládková, nar. 9.10. – 33 let; paní Hana Šimková, nar. 5.10. – 38 let; pan Ing. Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 62 let, a paní Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 24 let. Přejeme vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **říjnu** oslaví narozeniny: pan Ladislav Guttman, nar. 7.10. – 58 let; paní Věra Sochorová, nar. 15.10. – 90 let, a paní Magdalena Swinkelsová, nar. 24.10. – 86 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

Srdečne blahoželáme **októbrovým** jubilan-
tom: pán Ing. Eugen Blau, nar. 9.10. – 72
rokov; pán Ing. Tomáš Štark, nar. 20.10. –
65 rokov; pani MUDr. Hedda Forbátová,
nar. 28.10. – 62 rokov; pán Alexander Malý,
nar. 12.10. – 60 rokov, a pán Tibor Šimonov-
vič, nar. 25.10. – 60 rokov. Prajeme pevné
zdravie a všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S ľútosťou oznamujeme, že zomreli: pani
Helena Martineková (87 rokov); pán Doc.
Ing. Andrej Filo, CSc. (82 rokov), a pán
MUDr. Arnošt Mersten (87 rokov). Smúti-
acim vyjadrujeme úprimnú sústrasť!

*Pamiatka na nich nech je požehnaná –
Zichrona livracha!*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** oslaví narozeniny: slečna Ester
Adamová, nar. 5.10. – 14 let; paní Eliška
Hamburgerová, nar. 8.10. – 88 let, a pan
Walter Wiener, nar. 27.10. – 84 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví své životní jubileum: pan Pa-
vel Buxbaum, nar. 4.10. – 57 let; paní Alž-
běta Dostálová, nar. 11.10. – 76 let, a paní
Helga Smékalová, nar. 28.10. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslaví narozeniny: paní Olga Ko-
márková, nar. 16.10. – 49 let; paní Anastá-
zie Osičková, Bc., nar. 20.10. – 66 let; pan
Vladimír Světel, nar. 20.10. – 64 let; paní
Dana Jeřábková, nar. 2.10. – 73 let, a pan
Tomáš Malý, nar. 18.10. – 37 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **říjnu** oslaví narozeniny naši členové:
paní Alena Popperová, nar. 3.10. – 80 let;
paní Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 85

let; pan Ing. Miroslav Lederer, nar. 5.10. –
65 let; pan Ing. Arnošt Oliva, CSc., nar.
15.10. – 80 let; pani MUDr. Eva Havlová,
nar. 18.10. – 60 let; pan Mgr. Michal For-
št, nar. 22.10. – 49 let; pan Jan Stadler, nar.
22.10. – 74 let, a pan MUDr. Vilém Leder-
er, nar. 27.10. – 70 let. Všem našim jubi-
lantům přejeme hodně zdraví, štěstí
a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavují narozeniny: pan Jan Čer-
noch, nar. 5.10. – 91 let; paní Mariana Fol-
týnová, nar. 19.10 – 90 let; paní Ruth Goet-
zová, nar. 8.10. – 89 let; pan Petr Herget,
nar. 5.10. – 75 let, pan Evžen Jokl, nar.
22.10. – 80 let; paní Eva Klingerová, nar.
25.10. – 84 let; paní Blanka Klinkeová, nar.
10.10. – 88 let; paní Edita Kolárová, nar.
26.10 – 91 let; pan František Kraus, nar.
6.10. – 87 let; paní Taťána Lukešová, nar.
21.10. – 85 let; paní Viera Marvinová, nar.
28.10. – 90 let; pan Ervín Singer, nar. 1.10
– 90 let; pan Mílevoj Slačálek, nar. 21.10. –
86 let; paní Judita Timplová, nar. 8.10. – 85
let; paní Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 86 let,
a pan René Walla, nar. 14.10. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 21. září zemřela paní Marie Sandová,
která by se 4. října dožila 96 let.

Zichrona livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **septembri** sa životného jubilea
dožila členka ŽNO Prešov pani Judita
Gregušová, nar. 4.9. – 84 rokov.

V mesiaci **október** sa životného jubilea
dožívajú títo členovia ŽNO Prešov: pani
Lívia Peterová, nar. 12.10. – 83 rokov,
a pán MUDr. Ladislav Szántó, nar. 13.10.
– 80 rokov. Prajeme im z celého srdca
všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody
v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslaví narozeniny naši členové:
paní Cecilia Kleinová, nar. 11.10. – 84 let;
pan Alexander Lebovič, nar. 28.10. – 72
let; Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 16 let; pan
Kurt Wiener, nar. 6.10. – 75 let, a paní Zu-
zana Kirilaková, nar. 2.10. – 31 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **říjnu** oslaví narozeniny paní Eva Bou-
šová, paní Mgr. Zvona Šaferová a paní
Dana Šaferová. Jmenovaným přejeme
hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

NÁSILNOSTI KVŮLI FILMU

Při násilném útoku zemřel dne 11. září americký velvyslanec Christopher Stevens a tři další pracovníci ambasády v libyjském Benghází. Stalo se to během útoku na americký konzulát v tomto městě v době, kdy tu byl velvyslanec na krátké návštěvě. Na budovu konzulátu zaútočil rozružený dav, který ji zapálil a vystřeloval na ni podomácku vyrobené bomby. Rozvášněný dav reagoval na ukázky ze snímku kritického k islámu s názvem *Nevinmost muslimů*, který dle názoru muslimů znevažuje proroka Mohameda. Ukázky z filmu, který zobrazuje Mohameda jako sukničkáře schvalujícího zneužívání dětí, se objevily na serveru YouTube s arabskými titulky. V reakci na zmíněný film došlo v září k násilným davovým protiamerickým a protiizraelským nepokojům napříč celým muslimským světem, na Blízkém východě i v severní Africe, při srážkách s místní policií zahynulo několik desítek lidí. Ministr pákistánské vlády vyhlásil odměnu sto tisíc dolarů každému, kdo autora snímku zabije, i „kdyby to měli být členové Talibanu či Al Kajdy“. Komentáře se shodují v tom, že samotný snímek byl jen rozbuškou dlouhotrvajícího napětí a odporu vůči USA.

DATABÁZE NEONACISTŮ

V Německu začala v půli září fungovat nová celostátní databáze osob, známých svou aktivní účastí v neonacistických organizacích. Přestože podobné seznamy potenciálně nebezpečných ultrapravicových radikálů již delší dobu existují, teprve nyní budou jména všech úřadům známých neonacistů přístupná celostátně. Doposud totiž vyšetřující orgány neměly automatický přístup k datům, schraňovaným jinou zemskou vládou.

PROTI ÍRÁNU JEN USA

Spojené státy americké jsou jedinou mocností, která je schopna úspěšně dokončit preventivní vojenský zásah v Íránu. Alespoň to tvrdí studie, kterou vypracovali experti z Centra strategických a mezinárodních studií (CSIS) se sídlem ve Washingtonu a jejíž výsledky byly publikovány v září tohoto roku. Podle této studie jsou Spojené státy jedinou zemí, která má dostatek vzdušné obrany, adekvátní logistiku i dostatek námořních sil, aby byla schopna pokračovat ve vojenské akci i po počátečním preventivním útoku. Útok na Írán může trvat i rok až dva, na což Izrael nemá dostatek prostředků, dodává studie. Navíc začátek izraelsko-iránské války by způsobil nestabilitu v regionu a vyprovokoval nárůst teroristických akcí. Počáteční úder by se měl zaměřit na místa, kde se vyrábí obohacený uran, a na raketové základny.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Vstup ke hrobu r. Nachmana v Umani. Foto archiv.

POMOC PALESTINSKÉ SAMOSPRÁVĚ

Izraelský premiér B. Netanjahu nařídil dne 11. září převod přibližně 250 milionů šekelů (asi 1,25 miliardy Kč) na účet palestinské samosprávy. Tento krok předem konzultoval s ministrem financí. Jednorázová finanční podpora má palestinské vládě pomoci s akutním nedostatkem prostředků, potřebných pro základní fungování infrastruktury na autonomních územích. Nejedná se přitom o dar izraelské vlády, ale o předběžné vyplacení částky, odpovídající odhadovaným výnosům z daní obyvatel území pod palestinskou správou. V souvislosti s finanční krizí palestinské samosprávy stojí za připomenutí fakt, že navzdory napjaté ekonomické situaci věnuje palestinská vláda až 6 % prostředků svého rozpočtu na podporu odsouzených teroristů a pozůstalých po sebevražděných atentátnících.

ODSTOUPENÍ OD OSLA

Londýnský arabsky psaný deník Aš-Šark al-Awsat informoval v září o tom, že palestinský prezident Mahmúd Abbás uvažuje o jednostranném odstoupení od dohod z Osla a všech z nich vyplývajících politických a ekonomických závazků. List se odvolával na výroky člena předsednictva Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) Wasela abú Jusufa, podle nějž Abbás tento krok navrhne palestinskému vedení po svém návratu ze zasedání Valného shromáždění OSN, jež začalo 25. září

v New Yorku. Možné vypovězení smlouvy potvrzuje i další londýnský arabskojazyčný list Al-Kuds al-Arabí. Ten citoval generálního tajemníka výkonného výboru OOP Jásira Abd Rabba, podle nějž je odstoupení od smlouvy „schůdné“ jakožto reakce na izraelské „ignorování mírového procesu“.

CHASIDÉ V UMANI

Každoročně přijíždí do ukrajinského města Umaň na 25 tisíc chasidů, aby strávili Roš ha-šana u hrobu rabína Nachmana z Braclavi, zakladatele společenství braclavských chasidů. Ten zde zemřel roku 1810 a jeho hrob se podařilo po nacistické a sovětské demolicí židovského hřbitova nalézt a obnovit. Podle tradice rebe prohlásil, že za každého, kdo navštíví jeho hrob na Roš ha-šana, se přimluví, aby mu byly odpuštěny jeho hříchy. Stovky chasidských návštěvníků přijíždějí i během roku. Reportáž Židovské tiskové agentury (JTA) se zabývá tím, jak příliv chasidských návštěvníků ovlivňuje chod Umaně: mnoho Židů si ve čtvrti v sousedství hrobu koupilo domy, které pronajímají na Vysoké svátky, židovské jídelny, stánky a ubytovny zaměstnávají ukrajinské pracovníky pro pomocné práce, zdejší farmy chovají dobytek a drůbež, které pak porážejí izraelské šocheti. Největším podnikem svého druhu je jídelna Hejchal ha-chnasat orchim, postavená na rozloze tří akrů, v níž se většina chasidů stravuje a jež zaměstnává i stovky místních. Na druhou stranu chasidé vzbuzují u mnoha Ukrajinců nelibost – vadí jim, že jsou hluční, nevyužívají dostatečně místní služby a městečko nijak výrazně neobohacují. Přívrženci nacionální strany Svoboda dokonce mluví o „židovské mafii“, která ovládá Umaň, a razí heslo „Umaň bez chasidů“. **am**

(hlavní zdroj zpráv je www.ztis.cz)

חַנּוּךְ יְרוּחוֹ הַדָּשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Vídeňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 10. 2012. **Cena 20 Kč (0,90 €)**